

JYVÄSSEUDUN JÄLKKÄRI

**Koululaisten iltapäivätoiminta
varhaiskasvatuksen toimintaympäristönä**

Taina Jauhiainen

Opinnäytetyö

Lokakuu 2008

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Tekijä Jauhiainen Taina	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 71	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____saakka	
Työn nimi JYVÄSSEUDUN JÄLKKÄRI Koululaisten iltapäivätoiminta varhaiskasvatuksen toimintaympäristönä		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) HINTIKKA, Timo ja JUSSILA, Aino		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyöni aiheena oli kartoittaa Jyvässeudun koululaisten iltapäivätoiminta Jälkkärin merkitystä perheille vanhempien arvioimana. Tutkimus oli laadullinen ja keräsin aineiston teemahaastattelemalla Jälkkäritoiminnassa mukana olevien lasten vanhempia. Litteroin haastattelut ja analysoin materiaalin aineistolähtöisesti teemoittain. Haastattelut tein keväällä 2008.</p> <p>Vanhemmat kokivat Jälkkäritoiminnan tarpeellisenä sekä heidän perheilleen että yhteiskunnallisella tasolla. Jälkkäritoiminnassa koettua vertaistukea sekä lasten kasvun tukea pidettiin erityisen tärkeänä. Myös kasvatuskumppanuus sekä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen nähtiin merkittävänä osana Jälkkäritoimintaa. Vanhemmille tärkeitä asioita olivat lisäksi turvallinen kasvuympäristö sekä huolenpito heidän lapsistaan. Jälkkäritoimintaa järjestettiin Jyvässeudulla lukuvuonna 2007 – 2008 viiden kunnan alueella ja tutkimukseen osallistui vastaajia kaikista yhteistyökunnista.</p> <p>Jälkkäritoimintaa toteutetaan yhteistyössä perheen ja ohjaajien kanssa. Myös koulun ja muiden tahojen kanssa tehtävä yhteistyö ja sen merkitys korostui ja herätti kehitysehdotuksia. Jälkkäritoiminta nähtiin sekä hoidollisena että kasvatussellisena toimintana, jonka toivotaan tulevaisuudessa lisääntyvän yhä vanhempien lasten keskuuteen. Nykyisellään Jälkkäri palvelee ensisijaisesti ensimmäisen ja toisen luokan oppilaita sekä vanhempia, erityisopetukseen siirrettyjä oppilaita. Jälkkäri tarjoaa vapaa-ajan toimintaa, jossa korostuvat vapaaehtoisuus, erilaiset toiminnalliset sisällöt sekä yksilön ja ryhmän tasa-arvoinen kohtelu ja huomioon ottaminen. Toimintaa kehitetään jatkuvasti saadun palautteen pohjalta ja sen tarkoitus on toteuttaa sekä varhaiskasvatuksen että perusopetuslain mukaisia toimintasisältöjä, joissa näkyvät lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukeminen, yhteisöllisyys ja turvallisen kasvuympäristön tarjoaminen.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Koululaisten iltapäivätoiminta, Jälkkäri, varhaiskasvatus, sosiaalipedagogiikka		
Muut tiedot		

Author(s) Jauhiainen Taina	Type of Publication Bachelor's Thesis			
	Pages 71	Language Finnish		
	Confidential ☐ Until _____			
Title JYVÄSSEUDUN JÄLKKÄRI The afternoon education of schoolchildren in primary educational surroundings				
Degree Programme Degree programme in Social Care				
Tutor(s) HINTIKKA, Timo and JUSSILA, Aino				
Assigned by				
<p>Abstract</p> <p>The purpose of this Bachelor's Thesis was to survey schoolchildren's afternoon education Jälkkäri from the parents point of view. The research was qualitative and the data was collect by interviewing parents, whose children attended Jälkkäri at the present. The bases of the interviews were on certain themes. The interviews were also transcribed and then the data was analyzed in accordance with these themes. The interviews were done the spring of year 2008.</p> <p>Parents found the Jälkkäri activity important both to their families and to the society. Peer group and social pedagogical support were seen the most important aspects in the afternoon education by the parents. Educational companionship and comprehensive welfare were also seen as a remarkable part of the Jälkkäri activities. A safe growing environment and the tending of their children were regarded important by the parents. Schoolchildren's afternoon education has been organized in the school year 2007 - 2008 in the five municipalities in Jyväskylä region. The survey was conducted in all of the five municipalities.</p> <p>The aim of the Jälkkäri activity is the cooperation between parents and the counsellors. The cooperation with schools and other cooperate workers raised discussion and improvement ideas from the parents. The Jälkkäri activity was seen as a combination of day care and pedagogical activity that would be useful for the older schoolchildren also. At the present the aim of the Jälkkäri activity is to provide after school activity to the first and second grade students. Students with special educational needs are also included in the activity regardless of their age. The purpose of the Jälkkäri activity is to provide after school activity emphasizing voluntary involvement, various activities and social skills. Feedback is used as a basis of constant development of the Jälkkäri activity. Primary education and basic education required by the Finnish educational law form the basis of the Jälkkäri activity providing comprehensive welfare of the children, communality and safe growing environment for the children.</p>				
Keywords afternoon education of schoolchildren, Jälkkäri, primary education, social pedagogic				
Miscellaneous				

SISÄLTÖ

1 LÄHTÖKOHTIA.....	3
2 VARHAISKASVATUS.....	5
2.1 Varhaiskasvatuksen määritelmä.....	5
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöt.....	6
3 SOSIAALIPEDAGOGIIKKA.....	8
3.1 Sosiaalipedagogiikan määritelmä ja toimintamuodot.....	8
3.2 Sosiaalipedagoginen viitekehys varhaiskasvatuksessa.....	9
4 KOULULAISTEN ILTAPÄIVÄTOIMINTA	12
4.1 Iltapäivätoiminta Jätkkäri Jyvässeudulla	13
4.2 Jätkkärin varhaiskasvatustyön periaatteet ja historiallinen näkökulma.....	14
4.3 Sosiaalipedagogiikka Jätkkäriytyössä	15
4.4 Kasvatuskumppanuus Jätkkäriytyössä.....	17
4.5 Jätkkäriytyön moniammatillisuus.....	19
4.6 Laadunvarmistus Jätkkäriytyössä.....	19
5 JÄTKKÄRIITYÖN MENETELMÄT	21
5.1 Jätkkärin toiminnallisia menetelmiä	22
5.2 Muita menetelmiä Jyvässeudun Jätkkäriissä.....	23
5.3 Yhteisöllisyys ja vertaisuus.....	24
5.4 Vapaa leikki	25
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	27
6.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimustehtävät	27
6.2 Tutkimusmenetelmä	27
6.3 Tutkimuksen kohdejoukko.....	29
6.4 Tutkimusaineiston keruu ja eettisyys.....	30
6.5 Tutkimusaineiston analyysi.....	34
6.6 Tutkimuksen luotettavuus	35
7 TUTKIMUSTULOKSET.....	36
7.1 Haastateltujen taustatiedot	36
7.2 Iltapäivätoiminnan käyttö perheiden näkökulmasta	37

7.3 Iltapäivätoiminnan merkitys perheille	40
7.4 Iltapäivätoiminnan yhteiskunnallinen merkitys	48
7.5 Iltapäivätoiminnan kehittäminen	53
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	55
9 POHDINTA	58
LÄHDELUETTELO	61
Liite 1. Yhteistyösopimus	64
Liite 2. Teemahaastattelurunko	66
Liite 3. Perheille suunnattu tutkimuskutsu	68

1 LÄHTÖKOHTIA

Päätös koululaisten iltapäivätoiminnasta opinnäytetyön aiheena syntyi harkitun ajattelutyön tuloksena. Aloin pohtia iltapäivätoiminnan varhaiskasvatuksellista näkökulmaa kiinnittyessäni ensimmäisen kerran alan kenttätööhön syksyllä 2006, jolloin aloitin myös sosionomiopintoni.

Opinnäytetyön aihe prosessoitui mielessäni hiljalleen, kunnes syksyllä 2007 otin yhteyttä Jyvässeudun alueen iltapäivätoiminnan palveluntuottajiin sopiakseni heidän kanssaan tutkimustyöstä, jossa tarkastelen iltapäivätoimintaa varhaiskasvatuksellisenä toimintaympäristönä. Ensisijaisena sysäyksenä aiheelle toimi oma voimakas kiinnostukseni iltapäivätoiminnan sisältöön sekä sen perheille tarjoamaan hyötyyn. Toisena merkittävänä ajatuksena oli tuottaa tutkimus, joka palvelisi palveluntuottajia myös heidän kehittäessään toimintaansa perheiden ja yhteiskunnan tarpeita vastaavaksi.

Ensi kosketukseni iltapäivätoimintaan tapahtui elokuussa 2006, jolloin olin siirtymässä pitkän työrupeaman jälkeen lisäämään osaamistani Jyväskylän ammattikorkeakouluun. Otin opiskelun ohella hoitaakseni vastuuohjaajan tehtävät noin neljänkymmenen lapsen Jälkkäriryhmässä ja hyvin pian näin, miten moninaisesta ja laajasta kentästä iltapäivätoiminnassa on kysymys. Huomasin, että joissakin yhteyksissä iltapäivätoimintaa arvostetaan voimakkaasti, kun taas toisissa yhteyksissä toimintaa pidetään lähinnä kerhonomaisena puuhailuna, jolla ei ole juurikaan kasvatuksellista tavoitetta. Näiden tausta-ajatusten valossa lähdin tutkimaan iltapäivätoimintaa kokonaisvaltaisesti ja sain huomata, että työkenttänä iltapäivätoiminta on sekä ohjaajille että palveluntuottajille hyvin kasvatuksellinen toimintaympäristö, jossa painottuvat selkeästi varhaiskasvatuksen aihekokonaisuudet sekä sosiaalipedagoginen viitekehys.

Tutkimuksen aihealue oli näiden seikkojen valossa helppo valita ja rajata. Tutkimustehtäväkseni muotoutui iltapäivätoiminnan varhaiskasvatuksellisen merkityksen selvittäminen perheiden näkökulmasta ja haasteeksi näiden tulosten pohjalta tuoda tietäväksi, millaisesta varhaiskasvatustoiminnasta iltapäivätoiminnassa on kysymys. Pyrin sel-

vittämään sekä perheiden että lasten kannalta, millainen kasvatuksellinen toimintaympäristö iltapäivätoiminta on ja millaisia ajatuksia se palvelua käyttävissä perheissä herättää.

Iltapäivätoiminta kaikkine menetelmineen perustuu vapaaehtoisuuteen ja vapaa-ajan toimintaan. Iltapäivätoiminta on tarkoin suunniteltua, kasvua ja kasvamista sekä tasa-painoista kehitystä tukevaa toimintaa, jossa korostuvat perheiden kanssa tehtävä suunnitelmallinen yhteistyö ja kasvatuskumppanuus, sosiaalipedagogiset lähtökohdat ja –viitekehys. Ohjaajien kasvatusalan tuntemus ja osaaminen luo pohjan näiden tavoitteiden saavuttamiselle. Lyhyesti sanottuna iltapäivätoiminta jatkaa päivähoidon ja esiopetuksen varhaiskasvatustyötä, jossa tavoitteena on lasten ehjä ja turvallinen kasvamaan saattaminen, lapset vain ovat siirtyneet päiväkotiyästä koulurepun kantajiksi.

Tutkimustyöni teoreettisessa osiossa sekä tutkimustulosten analysoinnissa ja johtopäätöksissä näkyvät ne kokemukset, joita olen työkentällä iltapäivätoiminnassa saanut. Oman kokemuksen tuominen esiin työprosessin aikana auttaa havainnollistamaan iltapäivätoiminnan kenttää, sekä toisaalta rikastamaan tutkimusta linkittämällä käytännön ja teorian vahvasti yhteen. Pidän näiden asioiden yhdistämistä tärkeänä ja siksi tuon myös käytännöllisiä ja omiin havaintoihin ja prosessointiin perustuvia näkökulmia esille tutkimuksen kuluessa.

Tutkimuksessani käsittelen varhaiskasvatuksen kenttää ja sen menetelmiä sekä sosiaalipedagogista viitekehystä. Yhdistän näihin kokonaisuuksiin iltapäivätoiminnan ja tuon esille sen yhtymäkohtia varhaiskasvatustyöhön. Iltapäivätoiminnassa mukana olevilta perheiltä saadun haastattelumateriaalin pohjalta pohdin, miten iltapäivätoiminta tukee perheiden kasvatustehtävää ja kuinka sitä toivotaan jatkossa kehitettävän. Tutkimukseni on laadullinen ja aineistonkeruu tapahtui teemahaastatteluin, jotka on toteutettu keväällä 2008.

2 VARHAISKASVATUS

2.1 Varhaiskasvatuksen määritelmä

Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11). Varhaiskasvatustyötä tuottavat eri verkostot ja ne ovat yhteiskunnan valvomia ja tukemia palveluita. Varhaiskasvatuksen muotoja ovat hoito, kasvatus ja opetus ja varhaiskasvatusympäristössä kaikki toiminnat, myös luontevat arkipäivän tilanteet, ovat oppimistilanteita. (Emt. 2005.)

Suomalaisen varhaispedagogiikan ydin on hoidon, kasvatuksen ja opetuksen toimiva kokonaisuus. Varhaiskasvatuksemme pohjautuu sekä keskeisiin kansainvälisiin lapsen oikeuksia määritteleviin sopimuksiin että kansallisiin säädöksiin. Käytännössä näillä tarkoitetaan omaa lainsäädäntöämme ja muita varhaiskasvatusta määrittäviä asiakirjoja, kuten valtakunnallisia linjauksia. Varhaiskasvatuksen arvopohjan keskeisimpänä lähtökohtana on lapsen ihmisarvo (Emt. 2005) ja varhaiskasvatuksen ensisijaisena tavoitteena on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisääminen.

Varhaiskasvatus nähdään yleisimmin alle kouluikäisten lasten kasvatuksena, mutta viime vuosina sen määritelmää on enenevässä määrin laajennettu koskemaan myös esiopetusikäisiä. Nykyisen käsityksen mukaan kansainvälisessä tiedekeskustelussa käytetään ikämääritelmää, jossa varhaiskasvatus kattaa ikävuodet nollasta kahdeksaan. (Hujala & Lindberg 1999, 7.) Varhaiskasvatuksen piiriin lasketaan Suomessa kuuluvaksi lähinnä alle kouluikäisten lasten palvelut kuten päivähoito ja esiopetus sekä lisäksi koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:72, 29).

Usein varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja päivähoidon käsitteet kulkevat rinta rinnan ja niitä on arkitilanteessa jopa vaikea erotella toisistaan. Tässä työssä käyttämäni varhaiskasvatuksen määritelmä noudattelee Varhaiskasvatustyöryhmän muistion (Sosiaali- ja terveysministeriö 1999) linjausta, jossa varhaiskasvatuksen käsite määritellään esi-

opetuksen ja päivähoidon yläkäsitteeksi. Tällä tarkoitetaan toisaalta käytännön kasvatustoimintaa ja toisaalta varhaislapsuutta sekä lapsen kasvua ja oppimista tutkivaa tieteenalaa (Varhaiskasvatustyöryhmän muistio 1999, 19).

Sosiaali- ja terveysministeriö määrittelee varhaiskasvatuksen sijoittuvaksi elinikäisen oppimisen alkuun. Varhaiskasvatustoiminnan jatkuvuutta kuvaa se, että varhaiskasvatustutkimus ja käytännön kasvatustyö ulottuvat aina pieniin koululaisiin asti. Tarkkaa ikämääritelmään on siksi vaikea antaa ja onkin tärkeää keskittyä hahmottamaan varhaiskasvatusjärjestelmän kokonaisuutta (Emt. 19). Varhaiskasvatuspalveluja kehitettäessä keskeisenä on myös pienten koululaisten turvallisen iltapäivän järjestäminen (Emt. 51). Varhaiskasvatus tukee lapsen fyysistä kehitystä ja terveyttä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä, älyllistä kehitystä ja oppimista, luovaa toimintaa ja mielikuvitusta sekä tutustumista omaan lähiympäristöön ja kulttuuriin (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:72, 29).

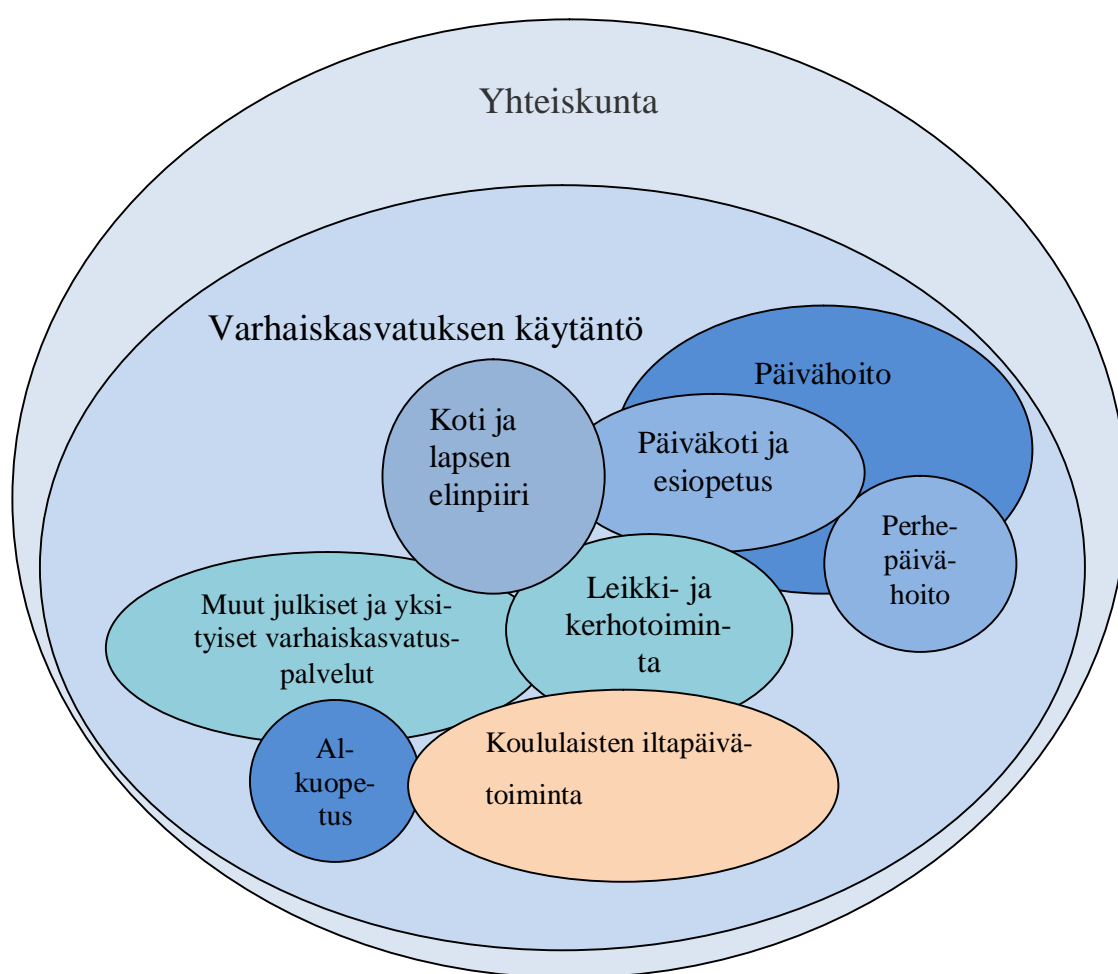
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöt

Julkisilla varhaiskasvatuspalveluilla tarkoitetaan kunnan tai yksityisen järjestämää päivähoitoa ja esipetusta sekä muuta varhaiskasvatustoimintaa. Muuhun varhaiskasvatus toimintaan kuuluvat avoin varhaiskasvatus eri muodoissaan sekä kuntien, seurakuntien ja järjestöjen organisoima kerhotoiminta (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:72).

Varhaiskasvatus on yhteistyötä kaikkien niiden tahojen kesken, jotka ovat vaikuttamassa lapsen ja perheen hyvinvoinnin edistämiseen (Varhaiskasvatustyöryhmän muistio 1999, 21). Varhaiskasvatus toimii kentällä, jossa näkyvät varsin selvästi yhteiskunnassa tapahtuvat rakenteelliset, kulttuuriset ja taloudelliset muutokset ja niiden vaikutus perheiden elämään (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:72, 29). Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöt ovat moninaiset ja niistä ammattimaisesti tyypillisimpiä ovat päiväkodit, perhepäivähoito joko hoitajan tai lapsen kodissa, ryhmäperhehoidon toimintaympäristöt, leikkitoiminnan toimintaympäristöt sille varatussa tilassa sekä erilaiset kerhotoiminnat tätä tarkoitusta varten varatussa paikassa.

Varhaiskasvatusta tapahtuu kaikkialla, missä aikuiset ja lapset ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Myös koti on varhaiskasvatusympäristö, samoin koulu ja erilaiset kerhot ja aktiviteetit, joihin varhaiskasvatuksen ikämääritelmään kuuluva lapsi päivittäin osallistuu.

Kuvio 1. kuvaa Hujalaa ja Lindbergiä (1999, 9) sekä Sosiaali- ja terveysministeriön selvitystä (2007:72) mukaillen, miten varhaiskasvatus liittyy osaksi elinikäistä oppimisympäristöä ja yhteiskuntaa.

KUVIO 1. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöt osana elinikäistä oppimista

3 SOSIAALIPEDAGOGIIKKA

3.1 Sosiaalipedagogiikan määritelmä ja toimintamuodot

Sosiaalipedagoginen toimintamuoto on syntynyt pyrkimyksenä lievittää ja ehkäistä sosiaalisia ongelmia, erityisesti perheen kasvatuskyvyn heikkenemisestä aiheutunutta lasten ja nuorten laiminlyödyksi joutumisen ongelmaa. (Hämäläinen & Kurki 1997, 11.) Sosiaalipedagoginen toiminta ei siis ole vain ongelmien ratkaisemista, vaan myös niiden ennaltaehkäisemistä.

Sosiaalipedagogiikka on yhteiskunnallinen toimintajärjestelmä, joka voidaan jakaa kolmeen toisiinsa liittyvään osajärjestelmään. Nämä osajärjestelmät ovat **sosiaalipedagoginen tiedejärjestelmä**, jonka tehtävänä on tieteelliseen tutkimukseen perustuva tiedonmuodostus sosiaalipedagogiikan alalta; **sosiaalipedagoginen koulutusjärjestelmä**, joka suuntautuu sekä tutkimuksessa että käytännön työssä tarvittavien valmiuksien tuottamiseen; sekä **sosiaalipedagoginen työjärjestelmä**, joka koskee yhteiskunnassa tapahtuvaa sosiaalista kasvatusta, sosiaalipedagogista työtä sekä ammattialaa. (Emt.16.)

Kuten Hämäläinen ja Kurki (1997, 18) toteavat, sosiaalipedagogiikka tarkoittaa huomion kiinnittämistä pedagogisiin näkökohtiin tarkasteltaessa sosiaalisten ongelmien paineessa kamppailevien ihmisten arkea ja etsittäessä mahdollisuuksia heidän elämänhallintansa ja yhteiskunnallisen integraationsa vahvistamiseksi. Itseapuun auttaminen ja itsekasvatuksellisten prosessien käynnistäminen ja vahvistaminen sekä yksilöiden elämässä että ryhmissä ja yhteisöissä ovat sosiaalipedagogisen työskentelyn keskeisiä periaatteita ja tavoitteita (Emt.18 – 19). Hämäläinen ja Kurki (1997, 19) mainitsevat myös, että näihin periaatteisiin lisätään usein ihmisten rohkaiseminen ja aktivointi oman elinolonsa kehittämiseksi ja arjen ongelmien kohtaamiseksi ja ratkaisemiseksi sekä kannustaminen itsensä kehittämiseen ja esteiden tieltä raivaamiseen.

Sosiaalipedagogiikan keskeisiä toimintakenttiä ovat juuri köyhyys, avuttomuus ja poikkeavuus eri muodoissaan sekä syrjäytyminen ja sosiaalinen deprivatio. Keskeisiä

toimintamuotoja ovat toiminnalliset terapiat, yhteisökasvatus eri muodoissaan, pedagoginen ryhmätyö sekä yksilö- ja perhekohtainen neuvonta (Hämäläinen & Kurki 2007,19). Tällaiset toimintamuodot vaativat työskentelytapojen kehittämistä ja soveltamista sekä monipuolista tutkimus- ja kokeilutoimintaa sekä työn menetelmällistä kehittämistä (Emt.20).

3.2 Sosiaalipedagoginen viitekehys varhaiskasvatuksessa

Sosiaalipedagoginen viitekehys korostaa pedagogisia näkökohtia ja ehkäisee syrjäytymistä. Se pyrkii vahvistamaan sekä elämänhallintaa että yksilön kuulumista yhteiskuntaan. Sosiaalipedagogiikka on ensisijaisesti ajattelun tapa, ja jo siksi se voisi hyvin olla myös varhaiskasvatuksen teoreettinen perusta (Kurki 2001, 112).

Varsin yleisesti sosiaalipedagogiikka ymmärretään kahdella tavalla. Ensinnäkin se on yksilön sosiaalisen muotoutumisen oppi (Emt. 118) ja auttaa ihmistä kasvamaan osaksi yhteiskuntaa ja yhteiselämää toisten ihmisten kanssa. Toiseksi sosiaalipedagogiikka ymmärretään erityisesti lapsuuden ja nuoruuden ajan hyvinvoinnin tukemisen oppina (Emt. 118). Hyvinvoinnin ulottuvuudet ovat vahvasti esillä sosiaalipedagogisessa keskustelussa ja kaikki yhteiskuntaryhmät ovat osa sosiaalipedagogista ajattelutapaa.

Varhaiskasvatuksen sosiaalipedagogiikkaa voidaan kuitenkin tarkastella erikseen laajana ja yhteiskunnallisesti merkittävänä asiana. Syrjäytymisen ehkäiseminen, elämänhallinnan vahvistaminen sekä yhteiskunnan jäseneksi kasvattaminen ovat niitä seikkoja, jotka sosiaalipedagogisen viitekehyksen kautta voidaan nostaa tarkempaan tarkasteluun varhaiskasvatuksessa.

Sosiaalipedagogiikka ja sen nostattama keskustelu syntyy ja kehittyy aina nousevien tarpeiden, ongelmien ja ideologioiden pohjalta (emt. 130) ja tämän teeman nostaminen esille myös varhaiskasvatuskeskustelussa ja – tutkimuksessa sekä käytännön työssä on tärkeää. Kurki (2001, 130) näkee varhaiskasvatuksen oivaksi kentäksi sosiaalipedagogiselle toiminnalle, jossa voidaan toteuttaa sekä teoreettista ajattelua että käytännön kasvatustyötä. Yhteisöllisyys ja yksilöllisyys korostuvat sosiaalipedagogisessa ajatte-

lussa ja toimintamallia toteuttamalla voidaan lisäksi tukea hädässä ja syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja heidän perheitään.

Sosiaalipedagogista toimintapätevyyttä alla kuvaava Madsenin kukkanen (Madsen 1995) jakaa sosiaalipedagogisen toiminnan neljään alueeseen: tuottavaan, ilmaisulliseen, kielellis-sosiaaliseen ja tieteellis-kokeilevaan. Näistä syntyy sosiaalipedagoginen toimintapätevyys, jonka kaikki osa-alueet täydentävät ja tukevat toisiaan korostuessaan eri tavoin eri yhteyksissä. Alueet pyrkivät yhdistymään persoonalliseksi ja ammatilliseksi asiantuntijuudeksi niitä käytettäessä. Lähemmin tarkasteltaessa sekä varhaiskasvatuksen että sosiaalipedagogisen toiminnan keskeisiä alueita löytyy kukkasen jokaisesta lehdestä, joista sosiaalipedagoginen toimintapätevyys yhdessä muodostuu.

KUVIO 2. Madsenin kukkasen mukaelma

Sosiaalipedagoginen näkemys ei tarkoita pelkästään ongelmia ja niiden ratkaisuja, vaan laajemmin tarkasteltuna sosiaalipedagogiikka näkyy ennaltaehkäisevänä ja yhteisöllisenä toimintamallina, joka näkyy erityisen selvästi juuri varhaiskasvatuksessa. Sosiaalipedagogiikka on ennen kaikkea sopeutumista, sosiaalista kasvattamista ja sosiaalisten

kykyjen vahvistamista sekä sosiaalista didaktiikkaa ja koko yhteiskuntaa koskettavaa kasvatuksellista toimintaa (Hämäläinen & Kurki 1997, 33 – 43).

Näiden määritelmien kautta sosiaalipedagogiikka voidaan nähdä yhteiskunnallisena muotona toimia lasten ja nuorten sekä koko väestön parhaaksi. Ihmistä kasvattaa kaikki se, mikä häntä ympäröi ja mitä hänelle elämänsä aikana tapahtuu (Emt.34). Sosiaalisen kasvatuksen tavoitteena on saattaa ihminen oppimaan ja sisäistämään elämässä tarvittavat älylliset, sosiaaliset ja kulttuuriset ominaisuudet, joiden avulla hänen on mahdollista olla osallisena yhteiskunnan toiminnassa (Emt.). Sosiaalisten taitojen ja yhteiskunnallisten arvojen korostaminen näkyy erityisen hyvin varhaiskasvatuksen kentässä, jossa kaikki toiminta kytkeytyy eheällä tavalla sosiaalipedagogisiin lähtökohtiin ja viitekehukseen.

Sosiaalipedagogisena toimintamuotona voidaan nähdä myös kasvatuskumppanuus, jota on viime vuosina alettu erityisesti korostaa varhaiskasvatustyössä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) kasvatuskumppanuus määritellään vanhempien ja varhaiskasvatustyötä tekevien ammattilaisten keskinäiseksi sitoutumiseksi lapsen hyvinvoinnin tukemiseen. Kasvatuskumppanuus perustuu luottamukseen, tasavertaisuuteen ja toisen ihmisen kunnioittamiseen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31).

Vanhemmat ovat lapsensa parhaita asiantuntijoita ja vanhempien ja ammattikasvattajien yhteistyöllä luodaan parhaat edellytykset lasta tukevaan toimintaan ja kasvatukseen. Vanhemmille tulee tarjota mahdollisuus vaikuttaa lastaan koskeviin kasvatuskäytäntöihin varhaiskasvatuksessa, sekä osallistumisoikeus näiden tilanteiden suunnitteluun. Kasvatuskumppanuudella tulee lisäksi turvata lapsen mahdollisimman varhainen tuen saanti sellaisissa erityisissä tilanteissa, joissa tuen tarve ilmenee jollakin kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella. Kasvatuskumppanuus on siis mitä parhain sosiaalipedagogisen työn toimintamuoto ja sen huomioiminen kaikessa varhaiskasvatustoiminnassa on ensiarvoisen tärkeää.

4 KOULULAISTEN ILTAPÄIVÄTOIMINTA

Koululaisten iltapäivätoimintaa on alettu Perusopetuslain (21.8.1998/628) mukaisesti järjestää kunnissa vuodesta 2004 lähtien. Toiminta on edelleen vapaaehtoista, mutta sen järjestämiseksi on mahdollisuus saada valtionosuutta 1.8.2004 lähtien. (Jyväskylän kaupungin opetustoimi 2008.) Iltapäivätoimintapaikan käyttö perustuu usein todelliseen tarpeeseen, kun työssä käyvät tai opiskelevat vanhemmat tarvitsevat iltapäiviksi turvallisen ja viihtyisän paikan pienille koululaisilleen. Useimmissa iltapäivätoiminnan toimintapisteissä lapsiryhmät koostuvat pääosin ensimmäisen ja toisen luokan oppilaista. Myös vanhempia koululaisia voi ryhmissä olla, mikäli niissä on tilaa. Erityisopetukseen siirretyt kolmannen - kuudennen luokan oppilaat kuuluvat valtion tukeman iltapäivätoiminnan piiriin.

Koululaisten iltapäivätoiminnan järjestämistä ohjaa Perusopetuslaki (21.8.1998/628) jonka mukaan toiminnan tarkoituksena on tukea kodin ja koulun kasvatustyötä sekä lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua. Lisäksi toiminnan tulee edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta (L1998/628, 48 a §). Opetushallitus on tämän lain pohjalta laatinut koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa koskevat perusteet (Opetushallitus 2004b).

Kunta voi järjestää toimintaa itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa. Kunta huolehtii tiedottamisesta kuten toiminta-ajasta, toimintaan hakemisesta ja toiminnan järjestämispaikasta. Valinnassa käytetään yhdenmukaisia valintaperusteita ja kunta vastaa siitä, että toimintaa järjestetään lain edellyttämällä tavalla. (L1998/628, 48 b §.)

Toiminnassa mukana olevat lapset ovat oikeutettuja turvalliseen toimintaympäristöön sekä välipalaan ja tapaturmavakuutukseen. Myös lapsen huoltajalta perittävän toimintamaksun suuruudesta päättää kunta. (Emt. 48 d §.)

Valtioneuvoston asetuksen 115/2004 mukaan koululaisten iltapäivätoiminnan ohjaajaksi on kelpoinen henkilö, joka on suorittanut soveltuvan korkeakoulututkinnon, opis-

toasteen tutkinnon, ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat opinnot. Myös soveltuva ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto antaa ohjaajan kelpoisuuden. Laki määrittelee kelpoisuusehdoksi myös koulutuksen aikana hankitun tai kokemuksella osoitetun taidon toimia lapsiryhmän ohjaajana. Myös luokanopettajan, esiopettajan, erityisopettajan, aineenopettajan tai oppilaanohjaajan kelpoisuuden omaava henkilö on kelpoinen toimimaan aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajana. Lisäksi Perusopetuslaki (L628/1998) määrittelee, että kelpoisuuden omaavia ohjaajia on oltava lapsiryhmän kokoon nähden riittävästi, toiminnan luonteen huomioiden.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestää jo yli 96 % mannersuomen kunnista ja siihen osallistuu vuosittain noin 44 000 lasta. Lähes puolet kaikista ensimmäisen luokan oppilaista osallistuu toimintaan ja toiminta työllistää noin 6800 ohjaajaa (Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta 2008).

4.1 Iltapäivätoiminta Jälkkäri Jyvässeudulla

Jyvässeudun Jälkkäri on valtakunnallisesti ainoa organisoitu seutukunnallinen toimintamalli (Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta 2008), jossa näkyvät iltapäivätoiminnalle asetetut tavoitteet ja valtakunnalliset perusteet. Jyvässeudulla iltapäivätoimintaa järjestetään vuonna 2008 viidessä kunnassa: Jyväskylässä, Jyväskylän maalaiskunnassa, Korpilahdella, Muuramessa ja Laukaassa. Kuntien yhteistyöllä pyritään edistämään ja takaamaan toiminnan yhdenmukainen toteutuminen sekä tavoitteellisuus. Keski-Suomen alueella yhteistyössä toimivia kuntia on yhteensä 28 ja verkostoituminen näkyy muun muassa yhteisten koulutustilaisuuksien järjestämisenä. (Emt. 2008.)

Jyvässeudulla on lukuvuonna 2007 – 2008 yhteensä 50 toimintapistettä, joissa lapsia on yhteensä noin 1 300. Toimintapäivä ajoittuu pääsääntöisesti arkikoulupäiviin kello 12 – 17 (Jyväskylän kaupungin opetustoimi 2008). Toiminnan sisällön suunnittelua ohjaa Jyväskylän seudun aamu- ja iltapäivätoiminnan toimintasuunnitelma. Toimintaa toteuttavat kunnat hyväksyvät toimintasuunnitelman, jonka tarkoituksena on varmistaa toiminnan suunnitelmallisuus ja jatkuvuus. Toimintasuunnitelmassa on määritelty toiminnan järjestämisen lähtökohdat, tavoitteet, sisällöt, organisaatio, budjetti sekä toiminnan seuranta ja arviointi. (Jyväskylän kaupungin opetustoimi 2008.)

Jälkkäritoiminnalla on myös yhteiskunnallisia lähtökohtia. Turvallisen kasvuympäristön tarjoaminen, lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen sekä hyvien vapaa-ajan viettotapojen turvaaminen perustuvat varhaiskasvatuksen perusarvoihin. Lisäksi toiminnan tarkoituksena on ennaltaehkäistä riskitekijöitä, jotka liittyvät lapsen valvomattomaan ajankäyttöön ja yksinoloon (Emt. 2008). Jälkkäritoiminnalla pyritään myös edistämään yhteiskunnallista tasa-arvoa ja ehkäisemään syrjäytymistä. (Emt. 2008.)

4.2 Jälkkärin varhaiskasvatustyön periaatteet ja historiallinen näkökulma

Jälkkäritoiminta on omalla tavallaan jatkumo erilaisille päivähoitopalveluille, joita maassamme on järjestetty jo 1800 - luvun lopusta lähtien. Jälkkäritoiminnassa yhdistyvät Ojalan (1993, 29 – 31) esittämät leikkikenttätöiminnan (1910) sekä päiväkerhotoiminnan (1940) muodot sekä toisaalta myös päivähoidon historialliset perinteet, jotka ulottuvat maassamme 1800 - luvun puoliväliin. Tuolloin perustetut niin kutsutut pikkulasten koulut ja seimet syntyivät hyväntekeväisyyden pohjalta palvelemaan perheitä ja työssäkäyviä äitejä hoitamaan heidän lapsiaan (Hujala 1998, 109 – 111), on Jälkkäri kehitetty samaan tarpeeseen yli sata vuotta myöhemmin.

Koska päivähoido-oikeus lakkaa kouluikään tultaessa, on Jälkkäri monelle perheelle ainoa toimintamuoto, johon ensi- ja toisluokkalaisten lapsen voi turvallisesti iltapäiviksi sijoittaa. Jälkkärissä lapset opettelevat tärkeiden sosiaalisten taitojen lisäksi itse huolehtimaan vaatteistaan, koulutarvikkeistaan, läksyistään ja oman toimintansa kehittämisestä aikuisen avustuksella. Lapset oppivat yhteisöllisyyttä ja vastuuntuntoa, sekä toisaalta pääsevät kohtaamaan ikätovereitaan vapaa-ajan toiminnan puitteissa. Tällaista kontekstuaalisuutta voidaan pitää tärkeänä ja keskeisenä lähtökohtana Jälkkäritoiminnassa.

Useimmiten Jälkkäri on ulkoistettu palvelumuoto, jonka toiminnan päävastuu on kunnilla, mutta joiden toiminnasta käytännössä vastaavat yhdistykset, seurakunnat, yksityiset yritykset ja erilaiset järjestöt. Jälkkäritoimintaa ohjaavat säädökset, kuten valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista (STM julkaisu 2002:9), Opetushallituksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet (2004b) sekä

lastensuojelulaki (417/2007). Käytännön toimia ohjaa myös YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989). Tavoitteena on, että jokainen ohjaaja Jälkkärissä toteuttaa näihin lakeihin ja asetuksiin sekä sopimukseen pohjautuvia arvoja: lapsen yksilöllisyyden kunnioittamista, kasvatus- ja oppimisnäkemysten tuntemusta, ihmisen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavien tekijöiden tuntemusta sekä minäkuvan ja itsetunnon kehityksen vahvistamista. Myös erilaiset sosiaalipedagogiset menetelmät, kuten syrjäytymisen ehkäiseminen ja erityistä tukea tarvitsevan lapsen ohjaaminen kuuluvat jokaisen ohjaajan osaamisalueisiin. (Opetushallitus 2004a.)

4.3 Sosiaalipedagogiikka Jälkkäriyössä

Koska Jälkkärissä tapahtuva toiminta on ensisijaisesti varhaiskasvatusta ja varhaiskasvatuksellinen toimintaympäristö, voidaan sen toimintamuodot nähdä myös sosiaalipedagogisina toimintamalleina. Kuten Kurki (2001, 112) toteaa, on sosiaalipedagogiikka ensisijaisesti ajattelutapa ja jo siksi se voi olla varhaiskasvatuksen teoreettinen perusta. Hämäläinen (1999, 17) määrittelee sosiaalipedagogiikan koostuvan teoriasta ja käytännöstä, jossa korostuu ajattelun ja tekemisen yhteenkuuluvuus ja vuorovaikutus. Olennaista sosiaalipedagogiselle ajattelutavalle ei Hämäläisen (1999, 17) mukaan ole ainoastaan sosiaalisten ongelmien ja syrjäytymisen ehkäisy ja lievittäminen, vaan myös kysymys, mitä ongelmille voidaan ja pitäisi tehdä.

Sosiaalipedagoginen toiminta syntyy sosiaalipedagogisesta ajattelusta ja ammatillisesti tämä tarkoittaa, että yksilö pystyy näkemään työnsä sosiaalipedagogisen toiminnan muotona. Kaikessa pedagogiikassa ollaan tekemisissä tulevaisuuden kanssa ja etsitään pedagogisia keinoja tulevaisuuden rakentamiseksi sekä yksilöiden ja erilaisten yhteisöjen että koko yhteiskunnan kehityksen näkökulmasta (Emt. 12). Kuten sosiaalipedagogiikan määritelmässä (luku 3) näkyy, sosiaalipedagogiikka on kokonainen kirjo sosiaalisia yhdessäolon oppimisen oppeja, joilla on yhteiskunnassa hyvin kauaskantoiset vaikutukset. Siksi sosiaalipedagoginen ajattelutapa näkyy hyvin selvästi kaiken toiminnan taustalla myös koululaisten iltapäivätoiminnassa, Jälkkärissä.

Aikuisen ja lapsen sekä lasten keskinäisen vuorovaikutuksen tukemisella, yhteisöllisyydellä, sosiaalisella integraatiolla ja yhteiskunnallisilla painotuksilla on Jälkkäriyös-

sä suuri merkitys. Lapsen yksilölliseksi perusoikeudeksi voidaan määrittää se, että hän saa ainutlaatuisen ja yksilöllisen kasvatuksen, joka palvelee hänen koko kehitystään ja mahdollisuuksiaan läpi elämän. (Kaipio 2000, 94.) Lapsen yksilöllisellä huomioimisella ja kasvatuksella voidaan nähdä olevan merkittävä yhteiskunnallinen vaikutus sekä sosiaalipedagogisena että kasvatuksellisenä kokonaisuutena.

Kuten Pulkkinen (2002) korostaa, iltapäiviksi yhteiskunnan toimesta järjestetty ohjattu toiminta on erittäin tärkeä ja välttämätön lasten sosiaalisten suhteiden luoja, ylläpitäjä ja kehittäjä. Pulkkinen painottaa niitä arvoja, joita yhteiskuntamme tulisi koululaisille tarjota, erityisesti iltapäivien aikana. Lasten ohjaaminen turvalliseen harrastustoimintaan, valvottu ajankäyttö ja sosiaalinen vertaisverkosto ovat näkyvimmin esillä Pulkkinen ajatuksissa. (Emt. 12 – 20.)

Pulkkinen ajatusten taustalla voidaan tunnistaa hyvin voimakas sosiaalipedagoginen ajattelumalli, jossa ongelmiin pyritään puuttumaan jo ennen niiden syntymistä, luomalla toimivia malleja lasten valvomattoman ajankäytön minimoimiseksi. Monien muiden Pohjoismaiden tapaan myös Suomessa tulee Pulkkinen mukaan tarjota lapsille koulupäivän oppituntien lisäksi mielekästä harrastustoimintaa. Valvottomien iltapäivien ajankäyttö lisää riskiä altistua monenlaisille ongelmille, joista Pulkkinen linjaa mm. turvattomuuden tunteen, yksinäisyyden torjumisen sopimattomien ohjelmien ja tietokoneiden maailmaan uppoutumalla, huolenpidon ja turvallisuuden puutteen sekä mielenterveyden ongelmat, joiden yhteys turvattomuuden tunteeseen on todettu monissa tutkimuksissa. (Emt.)

Jälkkäri pyrkii osaltaan vastaamaan tähän tarkoitukseen tukemalla lapsen yksilöllistä kasvua ja kehitystä, tukemalla yksilökeskeistä ja yhteisöä korostavaa näkemystä ja huomioimaan sen, että nämä näkemykset yhdistyvät entistä tiiviimmin toisiaan tukevaksi kokonaisuudeksi. (Kaipio 2000, 95.) Käytännön tasolla sosiaalipedagogiikka näkyy yksilöllisenä huolenpitona ja niissä toimintamuodoissa, joilla pyritään varmistamaan jokaisen lapsen mahdollisuus osallistua toimintaan tasa-arvoisena ja kunnioitettuna yksilönä, joka on osa ryhmää. Osallistuminen, mukana oleminen ja omien toivo-

musten ja tunteiden ilmaiseminen sekä toisaalta niiden huomioiminen on jokaisen lapsen oikeus myös Jälkkäritoiminnassa.

Myös turvallisuudella ja ryhmään kuulumisella on sosiaalipedagoginen kehys, joka pyrkii suojelemaan lasta turvattomuuden ja yksinäisyyden tunteilta. Jälkkäriössä on mahdollisuus olla mukana toiminnassa joko ryhmässä, kuten erilaisissa kerhonomaisissa toiminnoissa, mutta myös yksityisyyteen on lapsille tarjottava mahdollisuus. Koska Jälkkäritoiminta on luonteeltaan vapaaehtoisuuteen perustuvaa, on lapsilla olemassa jatkuvasti valinnan mahdollisuus. Lapsi voi valita häntä kiinnostavat toiminnalliset muodot monista vaihtoehtoista, mutta ammattitaitoinen ohjaaja varmistaa myös, että lapsi saa halutessaan rauhoittua vaikka aivan yksin. Ohjaajilta vaaditaan siis myös sosiaalipedagogista ajattelutapaa, jonka avulla ohjaaja voi herkästi aistia lapsen mielialan ja toimia hänen parhaakseen katsomallaan tavalla.

Osaltaan tämä asettaa vaatimuksia myös ohjaajan ammatilliselle osaamiselle. Lapsen fyysisen ja psyykkisen kasvun rajapyykit on tunnettava ja erilaisissa kasvatus- eli vuorovaikutustilanteissa on osattava toimia kasvua ja kehitystä tukevalla tavalla. Erilaisten kasvatus- ja oppimisen näkemysten tuntemus ja niiden käytön soveltaminen, kasvatuksen ajankohtaiset suuntaukset sekä oman kasvatuksellisen roolin tunteminen vahvistavat sekä kasvatuksen tasa-arvoisuutta, kuten myös ohjaajan ammatillista identiteettiä. Yksilön, ryhmän ja yhteisön kasvuprosessin tuntemus sekä myönteisen minäkuvan, ikä- ja kehitystason tuntemus sekä yksilölliset ja yhteisölliset tukemisen tarpeet on osattava huomioida ohjaustyössä ja arvomaailmat sekä perheiden tuntemus määrittellään osaksi ohjaajan ammattitaitovaatimuksia myös koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajan ammattitutkinnon perusteissa. (Opetushallituksen määräys 43/011/2004.)

4.4 Kasvatuskumppanuus Jälkkäriössä

Lasten ja yhteiskunnan suhde on vastavuoroinen: yksilöt ja yhteiskunta muovaavat toisiaan ja vaikuttavat toisiinsa. (Laurinen 1998, 68.) Nykyinen kulttuurinen ajattelutapamme pyrkii lapsiystävällisyyteen ja ottamaan lapsen tarpeet ensisijaisesti huomioon. (Emt.67.) Voimme ajatella erilaisia instituutioita kuten päivähoitoa, koulua ja Jälkkäriä yhteiskunnan edustajana, joka pyrkii huomioimaan kehittyvän lapsen ensisijaisena ja

antamaan hänelle sekä oppimaan häneltä. Vastavuoroisuus tukee lapsen itsetuntoa ja minäkuva, kun hänet otetaan osaksi yhteiskuntaa sen tasavertaisena ja vaikutusvaltaisena jäsenenä.

Kasvatuskumppanuus merkitsee sitoutumista lapsen kasvun tukemiseen erilaisista näkökulmista ja erilaisilta tasoilta. Varhaiskasvatuksen kontekstuaalinen asetelma antaa selkeän perustan vanhempien mukaan ottamiseksi kasvatuksen suunnitteluun myös Jälkkäritoiminnassa. Ohjaajat tarkastelevat kasvatusta ammatillisesta näkökulmasta, vanhemmat puolestaan kodin näkökulmasta. Näin syntyvät erilaiset roolit kasvatustehävässä, jossa näkyvät erilaiset vastuut, erilaiset kasvuympäristöt ja erilaiset sosiaaliset ympäristöt. Toimivan yhteistyön perustana on, että molemmat osapuolet ovat selvillä rooleistaan lapsen kasvatuksessa ja toimivat yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Mukaan ottaminen, selkeä suunnitelmallisuus, yhteneväiset linjat sekä luottamus ovat kasvatuskumppanuuden tärkeimmät välineet. (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Niiva 1998, 66 – 69.)

Lapsen omat mieltymykset ja erityispiirteet voidaan ottaa luontevasti huomioon suunniteltaessa ja organisoitaessa Jälkkäriyötä. Lasten kanssa tehty suunnitelmallinen yhteistyö, jossa lapset saavat kertoa ehdotuksia tulevien toimintojen aiheiksi, palvelee toiminnan kehittämistä ja sen suunnittelua lasten toiveita vastaavaksi. Myös Varhaiskasvatussuunnitelma (2005) edellyttää tällaista toimintaa. Lapsilähtöisyys on varhaiskasvatuksen tärkein lähtökohta ja pohjautuu konstruktivistiseen ajatteluun, joka ohjaa myös peruskoulun toimintaa ja merkitsee tavallisesti ryhmässä tapahtuvaa, kokeilevaa ja tutkivaa, tavallisesti pitkäkestoiseksi projekteiksi muodostuvaa opiskelua (Enkenberg 2002, 164).

Jälkkärin toiminnassa vanhempia tulee kuulla ja heidän ajatuksiaan ja toiveitaan ottaa huomioon toimintaa suunniteltaessa. Ohjaajilla on ammatillista tietoa lapsen kasvusta, kehityksestä ja ikätasoisista tekijöistä, mutta vanhemmilta saatu yksilökohtainen asiantuntijuus auttaa suunnittelemaan toimintaa niin, että jokaisen lapsen oikeus yksilölliseen kasvuun ja kehitykseen toteutuu. Jokaisella kasvattajalla on velvollisuus toimia lapsen edun mukaisesti ja tietämykset yhdistämällä saadaan aikaan kasvamisen koko-

naisuus, joka parhaalla mahdollisella tavalla tukee vakaata ja tasapainoista kasvua, jossa panostetaan yhteiskunnallisiin arvoihin (Hujala ym. 1998, 70 – 71).

4.5 Jälkkärityön moniammatillisuus

Kaikkien lasten kanssa työskentelevien tahojen pyrkimyksen tulisi olla sama: lapsen minäkuva ja itsetunnon vahvistaminen ja lapsen tasapainoinen kasvamaan saattaminen. Jokaisella toimintaa toteuttavalla on vastuu toiminnan onnistumisesta ja siksi onkin hyvä, että toiminnan suunnitteluun osallistuu erilaisia ammattilaisia ja yhteistyötahoja.

Jälkkärin ohjaajille on olemassa oma ammatillinen koulutuksensa, jossa toiminnan keskeiset sisällöt ja toimintaa ohjaavat lait ja asetukset tulevat tutuiksi. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajan tutkinnon suorittanut henkilö on pätevä Jälkkärin vastuuohtajan tehtäviin. (Opetushallituksen määräys 43/011/2004.) Ohjaustehtävissä voi kelpoisuusvaatimusten nojalla toimia myös muita, kelpoisuusehdot täyttäviä ohjaajia.

Vuonna 2009 voimaan tulevat uudet pätevyysvaatimukset määrittävät ohjaajan kelpoisuutta entistä tarkemmin. Johtamistaito ja asioiden moninainen hallinta korostuvat ja tulevaisuudessa Jälkkärityö tulee kaipaamaan kentälle enenevässä määrin näitä taitoja ja koulutusta omaavia ohjaajia eri sektoreilta sosiaalisella.

Jälkkäri tekee tiivistä yhteistyötä kodin, koulun, eri toimintapisteen sekä palveluntuottajien ja kuntien edustajien kanssa pyrkiessään päämääräänsä lasten kasvun ja kehityksen tukemisessa. Jälkkärin toimintaa koordinoivat lisäksi erityiset alueelliset Jälkkärikoordinaattorit, jotka omalla toiminnallaan ja yhteyksillään Jälkkärin yhteistyötahoihin vastaavat siitä, että toiminta sujuu ja toimii lain edellyttämällä tavalla.

4.6 Laadunvarmistus Jälkkärityössä

Jälkkäri on tarkoitettu ensisijaisesti ensimmäisen ja toisen luokan oppilaille heidän iltapäiviensä virikkeelliseksi ja turvalliseksi viettopaikaksi (Jyväskylän kaupungin ope-

tustoimi 2008). Toiminnasta ei näin ollen tule koko lapsuusiän kestävää monivuotista suhdetta, jollainen päiväkotiympäristö puolestaan voi lapselle olla. Tämä asettaa toiminnan kehittämiseksi ja laadun tarkkailulle monenlaisia vaatimuksia, kun toimintaa tulee uudistaa ja kehittää jatkuvasti perheiden toivomusten ja arvojen mukaan. Kun lapset vaihtuvat, on selvää, että myös toivomukset ja odotukset vaihtuvat tai ainakin muuttavat luonnettaan.

Jälkkäri toteuttaa asiakkailleen kaksi kertaa vuodessa mielipidekyselyn, jolla toiminnan laatua ja kehittämiskohtia kartoitetaan. Ensimmäinen kysely on suunnattu lapsille, jotka saavat arvioida toteutuneita menetelmiä ja antaa kehitysideoita tulevia toimintoja varten. Tämä kysely toteutetaan ensimmäisen puolivuotiskauden mentyä, noin joulutammikuussa. Tulokset kootaan niin toimipisteittäin, palveluntuottajittain kuin alueittain. Näiden tulosten perusteella toimipisteet antavat oman selontekonsa ja vastaavat esitettyihin kehitysehdotuksiin. (Jyväskylän kaupungin opetustoimi 2008.)

Vuosittaisessa lasten tyytyväisyyskyselyssä kartoitetaan lasten kokemuksia toiminnasta ja lapset saavat arvioida erilaisia osioita, kuten ulkoilua, välipalan laatua ja määrää, harrastekerhoja, ohjaajien osallistumista lasten kanssa tapahtuvaan toimintaan sekä kiusaamista ja sen näkymistä Jälkkäritoiminnassa. Myös toiminnalliset menetelmät ja toiminnan välineet ovat lasten kyselyn arviointikohteina. (Jyväskylän seudun koululaisen iltapäivätoiminta, toimintasuunnitelma lv. 2005–2006, 9.)

Vanhemmille suunnattu, toinen kysely, toteutetaan vuosittain maaliskuussa. Vanhemmat saavat arvioida Jälkkärin toteutunutta toimintaa ja antaa vapaata palautetta erilaisista osioista. Kysely kartoittaa tyytyväisyyttä Jälkkäriin palveluna, Jälkkärin toiminnallisia menetelmiä sekä toimintaympäristöä ja turvallisuutta. Lisäksi vanhempia pyydetään arvioimaan näkemystään lastensa viihtymisestä Jälkkäriissä. Myös nämä tulokset kootaan yhteen ja toimipisteet vastaavat saatuun palautteeseen. (Emt.9.)

Molempien kyselyiden tavoitteena on toiminnan kehittäminen tarpeita vastaavaksi. Palautteeseen vastataan toimintaa kehittämällä ja menetelmiä ja toimintatapoja pohtimalla. Myös kyselyjen ulkopuolella tuleva palaute otetaan vastaan ja varsinkin toiminnan

murrosvaiheissa vanhempainiltoja ja kyselyitä järjestetään tarpeen mukaan. Perheiltä saatu palaute on ensiarvoisen tärkeää, koska mitään palvelua ei kannata järjestää vain palvelun vuoksi. Sen on pystyttävä vastaamaan todelliseen kysyntään, joka hyödyttää palvelun käyttäjää eli perhettä vastaamalla todelliseen tarpeeseen. (Emt.)

5 JÄLKKÄRITYÖN MENETELMÄT

Jälkkäritoiminnan menetelminä korostuvat lapsen ehdoilla tapahtuva toiminta sekä jatkuva kehittäminen. Lapsilähtöisenä se pyrkii vastaamaan myös perheiden tarpeisiin. Toimintaa ja toimintaympäristöjä tulee suunnitella jatkuvasti niin, että ne tukevat lasten kasvua ja kehitystä sekä tarjoavat heille mielekästä toimintaa iltapäivien ajoiksi. Lapsilähtöinen pedagogiikka korostaa lapsen yksilöllisen ja omaehtoisen oppimisprosessin tukemista, mutta kuitenkin oppiminen perustuu lapsen vuorovaikutukseen aikuisen ja vertaisryhmän kanssa (Hujala ym. 1998, 59).

Jälkkärin tavoite on turvata ja piristää pienen koululaisen iltapäivää. Toiminnan on oltava sellaista, jossa lapset viihtyvät ja saavat tarvitsemansa huolenpidon ja kasvatuksellisen tuen. Heidän on saatava tuntea onnistumisen kokemuksia ja oppimisen riemua. Jälkkärissä lapset saavat itse ratkaista havaitsemiaan ongelmia oppimiseen liittyen ja näin oppiminen on tutkivaa ja palkitsevaa.

Jälkkärin toiminta on lähinnä konstruktivistista ja havaintoihin ja prosessointiin perustuvaa oppimista, vaikka viitteitä myös muista oppimiskäsityksistä on nähtävissä. Isossa ryhmässä tietyt asiat, kuten välipalaketki ja siirtymävaiheet, tapahtuvat enemmän aikuislähtöisesti, behavioristisin piirtein. Toisaalla toiminnassa tekeminen perustuu lähes täysin lasten omiin intresseihin ja on luonteeltaan humanistista. Onkin perusteltua sanoa, että Jälkkäritoiminnassa, kuten muussa varhaiskasvatuksessa, on nähtävissä kaikkien oppimiskäsitysten piirteitä. (Hujala ym. 1998, 28 – 48.)

5.1 Jälkkärin toiminnallisia menetelmiä

Iltapäivätoiminta tarjoaa lapsille monenlaisia toimintoja lukuvuoden aikana. Toimintasuunnitelman laatiminen on jokaisen toimipisteen tehtävä ja suunnitelman huolellinen laadinta takaa päivittäisten arkitoimintojen laadukkaan toteuttamisen. (Perehdyttämiskansio ohjaajien tueksi 2007.) Iltapäivätoiminnalla on sisällöllisesti oma erityisluonteensa, jolle on ominaista toiminnan monipuolisuus, tarvelähtöisyys ja vapaaehtoisuus.

Toiminnan yksityiskohtaiset sisällöt määritellään toimipistekohtaisessa toimintasuunnitelmassa, jossa huomioidaan paikalliset olosuhteet ja käytännön mahdollisuudet sekä painotukset. (Jyväskylän seudun koululaisten iltapäivätoiminta, toimintasuunnitelma lukuvuodeksi 2005 – 2006.) Sisältöjä valittaessa tulee erityisesti kiinnittää huomiota leikkiin, luovaan toimintaan ja myönteisiin elämyksiin (Emt.4). Lisäksi suunnittelussa tulee huomioida lasten omat tarpeet ja toiveet: millainen toiminta lasta kiinnostaa ja mikä tuottaa hänelle iloa. Toiminta voi liittyä erilaisiin tavoitteellisiin harrastuksiin tai muuhun kehitystä tukevaan toimintaan kuten liikuntaan, kädentaitoihin, kielelliseen ja kuvalliseen ilmaisuun, musiikkiin, arkiaskareisiin ja erilaisiin tiedollisiin aihepiireihin (Emt.4).

Palveluntuottaja on velvollinen toteuttamaan toimintaa kunnan toimintasuunnitelmassa mainittujen tavoitteiden ja sisältöjen mukaisesti. Toiminnan tulee vastata iltapäivätoiminnan perusteiden, kunnan toimintasuunnitelman ja Jälkkärikohtaisen toimintasuunnitelman mukaista toimintaa. (Emt.6 - 8.)

Vuoden 2007 – 2008 Jyvässeudun Jälkkärin toimintasuunnitelmasta löytyy toiminnallisia menetelmiä kuvataiteeseen, liikuntaan, draamaan, musiikkiin ja arkiaskareisiin liittyen. Erilaiset teemat, kuten ryhmäytyminen, tutustuminen, luonto ja vuodenajat, näkyvät suunnitelmassa erilaisten toimintojen muodossa. Toimintasuunnitelma liikkuu samoilla aihealueilla sekä varhaiskasvatussuunnitelman että perusopetuksen opetussuunnitelman kanssa. Jälkkärin toimintasuunnitelmassa toiminta jaetaan toimintakausiin, joiden sisältöihin on menetelmäkohtaisesti koottu erilaisia toimintoja. Jälkkäreiden toimintapisteen poimivat toimintasuunnitelmasta itselleen sopivat menetelmät ja

tekevät näistä omaa pistettään koskevan vuosi-, kuukausi-, viikko- ja päiväkohtaisen suunnitelman. (Perehdyttämiskansio ohjaajien tueksi 2007.)

5.2 Muita menetelmiä Jyväskylän Jälkkärissä

Toiminnallisten menetelmien lisäksi Jälkkärin tulee tarjota lapsille myönteisiä ja iloa tuottavia kokemuksia myös sosiaalisten taitojen osalta. Keinoina ovat erilaiset ryhmäytymistä ja sosiaalista kontekstuaalisuutta vahvistavat toiminnot, kuten leikki ja draama. (Perehdyttämiskansio ohjaajien tueksi 2007.) Erityistä huomiota tulee lisäksi kiinnittää sekä toimintapaikan että toiminnan välineiden turvallisuuteen. Toiminnan täytyy vastata laadultaan niitä arvoja, jotka nousevat perheiden ja lasten toivomuksesta ja laatua täytyy keskeisesti kehittää niin, että vanhemmat luottavat toimintaan ja haluavat lapsensa olevan siinä jatkossakin mukana (Emt. 2008).

Jälkkäritoiminnan on oltava sisällöllisesti sellaista, että se vastaa asetettuihin tavoitteisiin ja valtakunnallisiin linjauksiin. On kuitenkin huomattava, että toiminnalla on sisällöllisesti oma erityisluonteensa, jolle on ominaista toiminnan tarvelähtöisyys ja vapaaehtoisuus (Emt.). Vapaaehtoisuuden tulee näkyä kaikessa toiminnassa niin, että harrasteisiin ja aktiviteetteihin osallistuminen on lapselle vapaaehtoista.

Vapaaehtoisuus onkin yksi merkittävimmistä asioista silloin, kun Jälkkäri tekee yhteistyötä lasten vanhempien kanssa. Yleensä osallistumisesta tai osallistumattomuudesta toimintoihin kuten liikuntaan ja läksyjen tekemiseen Jälkkärissä, sovitaan yhteistyössä vanhempien kanssa. Vapaaehtoisuus ei siis tarkoita jättäytymistä ulkopuolelle kaikesta toiminnasta, vaan linjat vedetään yhteistyössä ja lapsia kannustetaan osallistumaan toimintoihin omalla panoksellaan. Vapaaehtoisuus voi olla myös aktiviteettien sisällä tapahtuvia toimintoja, jolloin esimerkiksi liikuntakerhossa lapsi ei osallistu kaikkiin lajeihin.

Jälkkärin osallistumisvahvistuksessa on kartoitettu jo toiminnan aloitusvaiheessa perheiden kanssa tehtävällä yhteistyöllä, millaisiin toimintoihin vanhemmat toivovat lastensa osallistuvan. Sopimuksessa vanhemmat muun muassa päättävät, tekevätkö heidän

lapsensa Jälkkärissä läksyjä aikuisen avustuksella vai eivät. (Jälkkärin osallistumisvahvistus 2007 – 2008.)

5.3 Yhteisöllisyys ja vertaisuus

On erilaisia mahdollisuuksia kehittää vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä. Tavoite on, että toiminnasta tulee yhteisön ja sen yksilöiden jatkuva kehitys- ja kasvuprosessi (Kaipio 1999, 30). Tavallisimmin yhteisön kehittäminen tapahtuu korkeintaan muutama kymmenen hengen itsenäisessä pieniyhteisössä, jossa erilaiset käytännön tilanteet yhdessä jäsenten keskinäisen vuorovaikutuksen tuloksena rakentavat yhteisön omat käytänteet. (Emt. 30.) Myös Jälkkärin toimintapisteet ovat omia pieniä yhteisöjään, joissa omat käytänteet syntyvät luontevina osina arkipäivän toimintatilanteita. Käytössä olevat tilat, ympäristö, ryhmä koko ja sukupuolinen jakauma vaikuttavat ratkaisevasti yhteisöllisyyteen ja sen käytänteisiin. Pienten yhteisöjen toiminnat linkittyvät lisäksi organisaation muiden toimintapisteiden ja lopulta koko alueellisen toiminnan kanssa muun muassa yhteisten koulutustilaisuuksien ja toimintasuunnittelun kautta.

Tällaisen yhteisöllisen mallin tunnusmerkkejä ovat, että kaikki yhteisön jäsenet ovat yhtä joukkuetta ja kaikilla yhteisön jäsenillä on käsitys yhteisön perustehtävästä, sen tavoitteista ja käytänteistä. Myös tutkiva ote kuuluu osana yhteisölliseen toimintaan. (Kaipio 1999, 224 – 235.) Jälkkärin toiminta tapahtuu aina lasten ryhmätoimintana, joka on mitä parhaita ympäristöä yhteisölliseen kasvatukseen. Ryhmätoiminnassa lapset kehittyvät vertaistuen avulla ennen kaikkea sosiaalisilta taidoiltaan, joka onkin yksi Jälkkäritoiminnan tärkeimmistä tehtävistä.

Jäsenelleen yhteisö on aina kokemuksellinen ja siten subjektiivinen (Haapamäki 2000, 20). Jokainen jäsen kokee yhteisön omalla tavallaan ja onkin tavallista, että osa jäsenistä kuuluu yhteisön ydinjoukkoon, kun taas osa toimii ydintä etäämpänä (Emt. 20). Yhteisön perustehtävä on kuitenkin olla olemassa tiettyä tarkoitusta varten. Jälkkäriyhteisöt ovat olemassa niiden tavoitteellista toimintaa varten ja hyöty on yhteiskunnallinen. Kuten kappaleessa 4 on mainittu, on Jälkkäri kehitetty yhteiskunnan tarpeita vastaavaksi osaltaan myös sosiaalipedagogisesta näkökulmasta. Koska nämä tarpeet kumpuavat aina yhteiskunnan tarpeista, on niihin pyrittävä myös vastaamaan järjestämällä

lapsille mahdollisuus osallistua yhteisölliseen toimintaan, josta myös Jälkkäri voi kantaa oman osansa. Siksi Jälkkäritoiminta on kaikilta muodoiltaan sekä yhteisöllistä että varhaiskasvatuksen syvintä ydintä toteuttavaa sosiaalipedagogista toimintaa.

Vertaisuus ja vertaisryhmän sosiaalinen kohtaaminen on lasten yhteisökasvatuksen kulmakivi. Lapsuus on vuosikymmenten aikana muuttunut yhteiskunnan ulkopuolelle jäämisestä yhä enenevässä määrin yhteisölliseksi, päätösvaltaiseksi ja osallistuvaksi elämänvaiheeksi, jossa lapsuus nähdään yhä laadukkaampana aikajaksona ja johon yhteiskunta on selvästi alkanut panostaa aikaisempaa enemmän. Aikamme humanistisen lapsikäsityksen mukaan lapsia pitää kunnioittaa ja arvostaa juuri siksi, että he eivät ole pienoisaikuisia, vaan erilaisia, kyvykkäitä ihmisiä, joilla on oikeus saada hoitoa ja huolenpitoa, tukea ja suojelua. (Strandell 1995, 7 - 13.)

5.4 Vapaa leikki

Strandell (1995) näkee, että lapsella on oikeus omimpaan toimintaansa, leikkiin. Lapsilla on kyky kommunikoida keskenään jopa ilman puhuttua kieltä ja usein kommunikatio onkin vähemmän verbaalista, mutta huomattavasti aikuisia fyysisempää (Emt. 26). Leikki ja vertaisryhmän kohtaaminen ovatkin tärkeitä kokonaisuuksia kaikessa yhteisöllisessä toiminnassa. Mallin ottaminen ja muiden lasten matkiminen voi toimia aivan mahtavana sosiaalisen yhdessäolon voimana (Emt. 51) ja sujuva siirtyminen tilanteesta toiseen sekä mallioppiminen tehostuvat. Vertaisuus onkin aivan viime vuosiin saakka ollut aliarvostettua ja sen potentiaaliset voimavarat on vasta viime vuosina osattu ottaa käyttöön tehokkaasti.

Melkoinen osa lasten päivittäisistä toiminnoista on erilaisiin toimintoihin liittymistä. Muiden lasten leikkien seuraaminen, siihen liittymisen, siitä eroaminen ja oman leikin perustaminen mallioppimisen kautta on tehokas ja innostava oppimisen muoto, jota aikuiset yksin eivät voi kovin tehokkaasti lapsille ohjata. Lapset tarvitsevat siis oppimiseen ja kehittymiseen myös toisia lapsia, joilta saadut esimerkit kannustavat heitä kehittämään omia sovelluksia ja kehittämään niistä entistä toimivampia kokonaisuuksia. (Strandell 1995.)

Jälkkäritoiminnassa tätä mallioppimista tapahtuu päivittäin useita kertoja. Lapset ha-
keutuvat luontaisesti heitä kiinnostavien toimintojen pariin, ensin seuraajiksi, sitten
osallisiksi ja lopulta oman toiminnan kehittäjiksi, jotka kasaavat jälleen uuden ryhmän
vertaisia mukaan toimintaan. Leikki ja vapaa toiminta kumpuilevat lasten omien mieli-
kuvitusteemojen kautta näkyväksi toiminnaksi luoden uuden oppimista ja uusia sosiaa-
lisiä kontakteja. Leikkien ja toimintojen sääntöjen laatiminen, niiden noudattaminen ja
sovellusten keksiminen tapahtuu hyvin lapsilähtöisesti, aikuista tarvitaan harvoin tilan-
teiden ratkaisijaksi. Useinkin ohjaajan rooli on antaa alkusysäys leikin aloittamiselle,
kunnes lapset pääsevät selville mahdollisuuksista ja kehittävät leikkiä prosessinomai-
sesti niin, että samaa leikkiä saatetaan jatkaa useiden päivien ajan.

Esimerkkinä tällaisesta prosessista voi toimia lapsilähtöinen kotileikki tai majan raken-
taminen, joka on otettu suunnitelmalliseksi lähtökohdaksi mukaan vuoden 2008 – 2009
alueelliseen toimintasuunnitelmaan (Toiminnan suunnittelukoulutus 4. - 5.5.2008). Ma-
jan rakentaminen on mielikuvituksellista toimintaa, johon liittyy hiljalleen lisää lapsia.
Majaa rakennetaan kotileikin tapaan, siihen haetaan elementtejä luonnon materiaaleista
ja lasten keskinäisistä suhteista: isä – äiti, tyttö – poika ja niin edelleen. Leikin työstä-
mistä jatketaan useiden päivien, jopa viikkojen ajan. Osa leikkijöistä irttaa tilanteesta
matkan varrella perustaakseen oman majan. Mukaan kerääntyy jälleen uusia leikkijöitä,
joille jaetaan rooleja ja osia leikin kestäessä. Hyviä vinkkejä käydään etsimässä muiden
leikeistä ja omaa leikkiä jatketaan näiden uusien ideoiden turvin ja niitä jalostaen. Ja-
lostettuja vinkkejä jaetaan muille tai niitä käydään seuraamassa, jolloin jälleen uudet
ideat syntyvät.

Yhteisöllisyys ja mallioppiminen, vertaisuus ja sosiaalinen kohtaaminen näkyvät erit-
tään selvästi juuri tällaisissa, vapaan leikin tilanteissa ja näiden tilanteiden kasvatuksel-
lista sekä sosiaalista merkitystä onkin pidettävä lasten kehityksen kannalta arvokkaana,
jopa korvaamattomana. Kuten Strandell (1995), Haapamäki (2000) ja Kaipio (1999)
linjaavat, lasten tulee saada ikätasoonsa nähden riittävästi sosiaalisia kontakteja vertais-
ryhmän kanssa, jotta yhteisöllisyyden tavoite ja päämäärä sekä sen yhteiskunnallisiin
taitoihin kehittävä tavoite täyttyy.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimustehtävät

Koululaisten iltapäivätoiminta nykyisessä muodossaan on vielä varsin uusi toimintamuoto suomalaisessa yhteiskunnassa. Vuonna 2004 lakisääteiseksi tullut koululaisten iltapäivätoiminta on vielä kehityksensä alkutaipaleella. Uudet toimintamuodot tarvitsevat kehittyäkseen tutkimusta ja uusia näkökulmia myös laadun varmistamiseksi.

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää koululaisten iltapäivätoiminta Jälkkärin merkitystä Jyväskylässä perheiden näkökulmasta, haastatteleamalla toiminnassa mukana olevien lasten vanhempia. Tutkimuksen tarkoitus on myös valottaa niitä yhteiskunnallisia arvoja, joihin koululaisten iltapäivätoiminta perheiden mielestä perustuu, sekä pohtia, miten näiden arvojen näkymistä toiminnassa voisi vahvistaa. Lisäksi tutkimus kartoittaa kehityskohtia sekä paikallisesti että yhteiskunnallisesti. Tutkimustehtävänäni on selvittää:

- **Millaisia vaihtoehtoisia toimintamuotoja perheille on tarjolla heidän pienten koululaistensa iltapäivien turvaamiseksi?**
- **Mihin tarpeeseen lapsen oleminen mukana iltapäivätoiminnassa perustuu?**
- **Millainen merkitys iltapäivätoiminnalla perheille on?**
- **Miten iltapäivätoiminnassa näkyvät sille asetetut kasvatukselliset tavoitteet?**
- **Millainen merkitys iltapäivätoiminnalla on yhteiskunnallisesti?**
- **Miten iltapäivätoimintaa toivotaan kehitettävän?**

6.2 Tutkimusmenetelmä

Jyväskylän Jälkkäri kehittää toimintaansa jatkuvasti saadun palautteen pohjalta. Vanhemmille ja lapsille vuosittain suunnatut tyytyväisyyskyselyt kartoittavat, millaista palvelua Jälkkärin toimintapisteissä tuotetaan ja miten sitä toivotaan kehitettävän. Nämä palautekyselyt ovat luonteeltaan kvantitatiivisia eli määrällisiä ja niiden avulla saadaan tehokkaasti tietoa palvelun laadusta, jota mitataan erilaisin muuttujin. Määrällisel-

le tutkimukselle tyypillisellä tavalla nämä muuttujat kootaan tilastoiksi, joilla saadaan kouluarvosanaa muistuttavia tuloksia erilaisista osioista.

Omaa tutkimustehtävääni päätin lähestyä toisin. Jo tutkimukseen ryhtyessäni ajatussenani oli tuottaa elävään elämään kohdistuvaa tietoa, jossa kuuluu aito, ihmisten suusta kuultu puhuttu kieli. Koin tällaisen lähestymistavan merkityksellisenä aihemaailmassa, jossa palvelu tuotetaan ihmisten voimin toisille ihmisille. Tällaisen palvelun arvoa ei voida mitata tuotteina tai käteen jäävinä hyödykkeinä, vaan palvelun hyöty näkyy aina elävässä ihmisessä, joka kasvaa ja kehittyy saamiensa virikkeiden ja ympäristönsä vaikutuksesta. Tällaisten lähtökohtien valossa parhaaksi menetelmäksi tutkimukseni suorittamiseksi valikoitui laadullinen, teemoihin jaettu tutkimusmuoto, joka kerää tietoa palvelun käyttäjien eli lasten vanhemmilta.

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohta on todellisen elämän kuvaaminen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157) ja siinä pyritään löytämään tutkitusta asiasta tietoa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kuten kvalitatiivisesta tutkimuksesta yleisesti todetaan, myös omassa tutkimuksessani on pyrkimyksenä löytää ja paljastaa tosiasioita, ei niinkään todentaa jo olemassa olevia väittämiä. (Emt. 157.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma parhaimmillaan elää tutkimushankkeen mukana (Eskola & Suoranta 1998, 15). Tutkimuksen vaiheet aineistonkeruusta raportointiin kietoutuvat yhteen ja tulkinta jakautuu koko tutkimusprosessiin. Laadullinen tutkimus keskittyy myös usein varsin pieneen määrään tapauksia ja pyrkii analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti, jolloin aineiston tärkeimmäksi tekijäksi ei nouse määrä, vaan laatu. Myös tutkimuksen otantaan kannattaa kiinnittää erityistä huomiota ja kohdejoukko on osattava valita niin, että se täyttää tutkimushankkeelle asetetut tunnusmerkit. (Emt. 17 – 18.)

Tutkimukseni eteneminen suunnitelmasta toteutukseen on ollut pitkä prosessi ja sen eteneminen on elänyt jatkuvasti. Menetelmänä haastattelu soveltui tutkimukseni toteutukselle parhaiten ja siksi se valikoitui aineistonkeruumenetelmäksi luontevasti. Va-

likoin tiettyjä teemoja, joiden pohjalta lähdin etsimään ratkaisuja tutkimuskysymyksiini ja tutkimusmenetelmäkseni muodostui teemahaastattelu. Tälle menetelmälle on ominaista, että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuu (Hirsjärvi ym. 2007, 203). Teemahaastattelua voidaan pitää myös ns. puolistrukturoituna tutkimusmenetelmänä, jossa jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 11).

6.3 Tutkimuksen kohdejoukko

Tutkimukseni kohdejoukon etsintä alkoi yhteydenotolla Jyväskylän ilta- ja yötyötoiminnan palveluntuottajiin. Jälkkärikoordinaattorin kautta toimitin palveluntuottajille yhteistyötarjouksen, jossa kerroin tutkimussuunnitelmastani ja mielenkiinnostani Jälkkäritoimintaa kohtaan. Asettamani määräajan sisällä vastauksia tuli viideltä palveluntuottajalta, yksi palveluntuottaja ilmoittautui mukaan myöhemmin. Näin sain yhteistyökumppaneiksi yhteensä kuusi ilta- ja yötyötoiminnan palveluntuottajaa Jyväskylästä.

Mukaan lähteneet palveluntuottajat edustivat kattavasti koko Jyväskylää ja jokaisesta Jälkkäri – kunnasta saatiin mukaan vähintään yksi palvelua järjestävä organisaatio. Mukaan lähteneet edustivat sekä III - sektorin- että kunnallista palveluntuotantoa.

Mukaan lähteneiden palveluntuottajien kanssa tein yhteistyösopimuksen (liite 1) ja lähetin heille nähtäväksi myös tutkimussuunnitelmani sekä teemahaastattelurungon (liite 2). Yhteistyösopimusten solmimisen jälkeen palveluntuottajat saivat toimitettavakseen Jälkkäriperheille suunnatun tutkimuskutsun (liite 3), jonka he toimittivat organisaatiossaan valitsemaansa toimintapisteeseen. On huomattavaa, että useimmilla palveluntuottajilla on organisaatiossaan useita toimintapisteitä edustamansa kunnan/ edustamiensa kuntien alueella ja päätin suorittaa valinnan niin, että kaikilta palveluntuottajilta ja kaikista kunnista tulisi samansuuruinen otos tutkimukseen.

Määräajan sisällä sain vapaaehtoisilta perheiltä allekirjoitetun lomakkeen, jossa he ilmoittivat halukkuutensa osallistua tutkimukseen. Yhteensä viiden kunnan alueelta, kuudelta palveluntuottajalta, halukkaita osallistujia ilmoittautui 11 kappaletta. Määrän vähäisyyteen – huomioiden lapsimäärän Jyväskylän Jälkkäreissä – saattoi osaltaan

vaikuttaa se, että samaan aikaan vanhemmille suunnattu valtakunnallinen tyytyväisyyskysely oli juuri alkamassa ja osaltaan tämä saattoi hämmentää perheitä. Toisaalta myös kutsujen lähettämisen rajaus vähensi osaltaan osallistujien määrää. Tosin laadullisessa tutkimuksessa keskitytäänkin usein vain varsin pieneen määrään tapauksia (Eskola & Suoranta 1998) ja koska tarkoitukseni oli joka tapauksessa valita vain yksi haastateltava palveluntuottajaa kohti, tavoite kohdejoukon määrästä täyttyi joka tapauksessa.

Lopullinen haastateltavien valinta tapahtui satunnaisvalinnalla. Jokaiselta palveluntuottajalta valitsin satunnaisesti yhden perheen, johon otin yhteyttä puhelimitse ja sovin haastattelusta. Haastattelut toteutettiin perheiden aikataulujen mukaan ja ajelin ympäri Jyväskylää tapaamaan vanhempia, joiden lapsi/ lapset olivat mukana Jälkkäritoiminnassa. Tein haastatteluja kahviloissa, Jyväskylän ammattikorkeakoulun tiloissa, Jälkkärin toimintapisteissä sekä yhden perheen kotona. Tämä vaihe oli lopulta toteutuessaan kaikkein antoisin, koska siinä tulivat samalla tutuksi sekä ihmiset että uudet paikat. Vaikka aikataulujen yhteensovittaminen oli välillä hankalaa, kaikki kuusi haastattelua saatiin silti toteutetuiksi ja korvaamatonta, nauhoitettua materiaalia kertyi useita kasetillisiksi.

Tämän tutkimusvaiheen tärkeimpänä asiana pidän ilman muuta sitä, ettei minulla ollut kiirettä haastattelujen tekemisessä. Niin esimerkiksi haastateltavan sairastuessa haastattelua oli mahdollista siirtää, eikä se hidastanut aikatauluani tai tuonut siihen odottamattomia mutkia. Haastatteluja toteutin noin puolentoista kuukauden aikana, joka tarkoittaa keskimäärin yhtä haastattelua viikossa.

6.4 Tutkimusaineiston keruu ja eettisyys

Tutkimusaineiston keruuseen keskityin sen jälkeen, kun yhteistyösopimukset ja allekirjoitetut kutsukirjeet olivat asianmukaisesti käsitellyt. Sovin perheiden jommankumman vanhemman kanssa haastatteluajasta ja nauhoitin kaiken käymämme keskustelun. Esiin kysymyksiä valikoimieni teemojen ympäriltä ja useimmista haastattelutilanteista muodostui pikemminkin mielenkiintoisia ja aiheamaailmaan sopivia keskusteluja, jotka osaltaan tarjosivat minulle tutkijana huomattavasti enemmän havainnoitavaa, kuin pel-

kät lyhyet vastaukset ytimekkään kysymyksen ympärille. Haastatteluun osallistuneiden vanhempien joukossa oli sekä miehiä että naisia. Anonymiteetin suojaamiseksi tiedot sukupuolesta sekä tyttö- ja poika – ilmaisut on jätetty tutkimustuloksista pois. Tämän varmistamiseksi käytän tutkimustuloksissa ainoastaan vanhempi- ja lapsi – määritelmiä.

On myös muistettava, että haastattelun ja arkitilanteen vuorovaikutuksen erottavat toisistaan tietyt seikat. Keskustelu muuttuu haastatteluksi yleensä siinä vaiheessa, kun toisella osapuolella on tiedossaan tietyt päämäärät, joihin keskustelulla pyritään: haastattelijalla on tiedon intressi ja tämän vuoksi hän tekee kysymyksiä ja kannustaa haastateltavaa vastaamaan. Hän myös ohjaa keskustelua, rakentaa sitä teemojen ympärille ja tekee uusia aloitteita uusien aiheiden ympärille. Tutkimushaastattelua ohjaa tutkimuksen tavoite ja siinä näkyvät osallistujien roolit: haastattelijan kysyjän, tiedon kerääjän rooli ja vastaajan tiedon antajan rooli (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22).

Keskustelen mielelläni ihmisten kanssa kaikenlaisista asioista ja otan yleensä helposti kantaa moniin aiheisiin. Omaksi haasteekseni tässä tutkimuksessa nousikin sen tutkimuksellinen haastattelijä – haastateltava – asetelma. Ensimmäistä haastattelua harjoittelinkin juuri sen vuoksi etukäteen, osatakseni varsinaisessa haastattelutilanteessa pitää omat mielipiteet omana tietonani. Tätä harjoittelua toteutin tämän tutkimuksen ulkopuolella, eivätkä harjoitteluajaiset haastatteluni päätyneet suunnitellusti tutkimusaineistoksi.

Kuunnellessani nauhoituksia litterointivaiheessa, yllätyin jopa omasta puolueettomuudestani. Haastateltavat kertoivat minulle avoimesti sekä hyvistä että huonoista kokemuksistaan, eivätkä omat mielipiteeni kuulu keskusteluissa lainkaan. Tosin, kuten hyvään keskusteluun kuuluu, myös haastattelujen loppupuolella kysymysten jälkeen, saatoinkin keskustella pitkäänkin haastateltavien kanssa yleisistä asioista, joita lapsilla ja nuorilla on edessään maailmassa, jossa nyt elämme. Eniten tällaista keskustelua näytti herättävän kysymykseni sosiaalipedagogisesta näkökulmasta, toisin sanoen syrjäytymisestä ja sen uhkasta yhteiskuntamme rakenteissa. Näistä aiheista jokaisella haastateltavalla oli hyvin paljon mielipiteitä ja näkemyksiä ja keskusteluakin siis syntyi. Useim-

mat näistä keskusteluista käytiin kuitenkin nauhoituksen ulkopuolella, joten niiden materiaali on tallentunut vain muistoihini.

Jo ennen haastatteluja mietin myös tutkimuksen eettisyyttä, erityisesti tutkimuksen tekemisen näkökulmasta. Tutkija yleensä joutuu käymään tämän kaltaisen sisäisen keskustelun itsensä kanssa ennen tutkimukseen ryhtymistä. Itselleni eettisyyden miettiminen oli paljon pohdintaa aiheuttanut asia osaltaan myös siksi, että tutkimustani suoritin puolueettomana tutkijana, vaikka toisaalta minulla on myös ohjaajantyöni kautta kiinnikkeitä iltapäivätoimintaan. Koin tarpeelliseksi eettisyyden pohtimisen ja tiettyjen linjausten tekemisen ennen tutkimuskentälle lähtemistä.

Päätin, etten tutkimuskeskustelussa korosta haastateltaville, että olen myös kenttätyössä Jälkkäritoiminnassa. Tähän päätökseen vaikuttivat hyvin monenlaiset miitteet. Halusin saada ehdottoman puolueetonta materiaalia tutkimuskysymyksiini. Jotkin tutkimuskohtani sivusivat asioita, joista minulla oli runsaasti tietoa (kuten Jälkkäritoiminnan hinta asiakasperheelle sekä sen määräytymisperusteet), mutta joista keskusteltiin pelkästään asiakkaan näkökulmasta. Muitakin tällaisia asioita tutkimuskeskusteluissa tuli vastaan, mutta pyrin näissä kohdissa säilyttämään tutkijan otteen tutkittavaan asiaan. Se oli mielestäni tärkeää ja toisenlainen lähestymistapa olisi saattanut tuoda kunnistelevia ja vääristyneitä tutkimustuloksia. Palveluntuottajille lähettämässäni ensimmäisessä yhteydenotossa kerroin olevani erään III - sektorin palveluntuottajan palveluksessa, mutta asiakasperheille tuota tietoa ei tietoisesti välitetty.

En antanut haastateltaville myöskään epätasällisen tai tietämättömän haastattelijan vaikutelmaa. Olin hakeutunut tutkimuksen pariin oman kiinnostukseni vuoksi ja ilman kenttäkokemustakin olisin selvittänyt vastaavia asioita lisätakseni tietämystäni. Yleisellä tasolla vastasin haastateltavien esittämiin kysymyksiin Jälkkäritoiminnasta, mutta tässäkin tapauksessa jätin kenttäkokemuksen käsiteltävän kysymyksen ulkopuolelle. Olin päättänyt, että mikäli joku haastateltavistani olisi kenttäosallisuudestani kysynyt, vastaisin totuudenmukaisesti niin kuin asia on. Ainoastaan oma-aloitteisesti asian puheeksi ottamisen päätin jättää tekemättä.

Löysin lopulta hyvin vähän tietoa tämän kaltaisista eettisistä kysymyksistä, joten ratkaisu perustui lopulta lähes täysin omaan valintaan. Olin lopulta ratkaisuuni tyytyväinen, eikä tämä asia sittenkään ollut niin suuri kynnyskysymys, kuin mihin olin alun perin varautunut. Ehkä se auttoi minua toteuttamaan tutkimustani juuri tutkijana, ei oman tietoni välittäjänä, koska pidättäydyin hyvin muodollisena tutkijana koko prosessin ajan. Haastattelujen kestäessä punnitsin omia kysymyksiäni ja niiden asettelua erityisen tarkkaan. Osittain siis suurin haaste, tutkijan roolin noudattaminen, ratkesi juuri tämän eettisen seikan vuoksi. Pohdin asiaa myös siitä näkökulmasta, toimisinko samalla tavalla tutkijana, vaikka minulla ei olisi lainkaan kenttäkokemusta Jälkkäritoiminnasta. Vastasin tähän kysymykseen myöntävästi jokaisen haastattelun jälkeen ja siksi käyttämäni lähestymistapa on mielestäni oikein valikoitunut.

Muilta osin pyrin saattamaan tutkimukseni mahdollisimman eettiseen valoon kaikilta osa-alueiltaan, aina lupien hankkimisesta haastattelujen varsinaiseen toteuttamiseen ja tutkimusaineiston käsittelyyn. Kaikki tutkimuksen vaiheet ovat toteutuneet osallistujien suostumuksella ja kaikille haastatelluille on etukäteen kerrottu heidän oikeuksistaan. Lisäksi osa tutkimukseen osallistuneista pyysi saada tutkimustulokset luettavakseen niiden valmistuttua, samaa odottavat myös yhteistyötä tehneet palveluntuottajat. Tutkimus toimitetaan kokonaisuudessaan yhteistyötahojen käyttöön sen julkaisemisen jälkeen.

Tehtäessä tutkimusta ihmisten parissa ja tutkittaessa jotain ilmiötä ja sen vaikutuksia ihmisten elämään sekä heidän ajatuksiaan ilmiöstä, on tärkeää huomioida ihmisarvoa kunnioittavat periaatteet, luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Nämä seikat on muistettava myös tietoja julkistettaessa (Eskola & Suoranta 1998, 52 – 60). Tässä tutkimuksessa osa haastatelluista kertoi hyvin henkilökohtaisia ja luottamuksellisia tietoja, joilla ei kuitenkaan ole tutkimuksen kannalta merkitystä. Siksi olen jättänyt ehdottoman luottamukselliset sekä mahdolliseen tunnistamiseen johtavat asiat kokonaan tutkimustulosten ulkopuolelle.

6.5 Tutkimusaineiston analyysi

Jokaisen haastattelun jälkeen litteroin aineiston kirjoittamalla puhtaaksi sekä omat kysymykseni, että haastateltavan vastauksen. Tällä tavalla aineistoa kertyi 52 sivua. Tämä oli tutkimuksen työläin vaihe, koska yhden haastattelun purkamiseen kului aikaa jopa neljä tuntia. Osaltaan tähän vaikuttivat taustääänet, joita esimerkiksi kahviloissa suoritetuissa haastatteluissa väistämättä oli. Siksi litterointi oli hidasta ja tarkkaa työtä, joka vaati välillä useita takaisinkelauksia oikeiden äänteiden ja äänenpainojen esille saamiseksi.

Litterointivaiheessa numeroin haastattelut antamalla haastateltaville juoksevan numeroinnin yhdestä kuuteen. Näin ensimmäinen litteroimani haastattelu sai numeron H1, toinen H2 ja niin edelleen. Tämä merkitsemistapa osoittautui myöhemmin hyödylliseksi, kun kävin läpi aineistoa ja etsin yhteneväisyyksiä ja eroja eri tavalla muotoiltujen kysymysten vastauksista. Näin oli myös helpompi välttää päällekkäisyyksiä tulosten tulkintavaiheessa. Juokseva numerointi tapahtui satunnaisjärjestykseen asettamalla, eivätkä numerot viittaa haastattelujen järjestykseen tai tutkimukseen osallistuneisiin vanhempiin millään tavalla.

Aloin analysoida aineistoa välittömästi jokaisen haastattelun jälkeen, kun suunnittelin ja järjestelin aineistoa teemojen mukaan. Toisaalta, annoin myös itselleni aikaa miettiä ja pohtia, mitä oikeastaan olin saanut tietää. Järjestelmällisen analysoinnin aloitin sitten, kun kaikki haastattelut oli tehty ja litteroitu. Analyysin aloitukselle ei ole olemassa minkäänlaista pakollista ohjenuoraa, joten se voidaan aloittaa missä tutkimuksen vaiheessa tahansa. Kuten Hirsjärvi ym. (2007, 216 – 219) toteavat, aineiston analyysin aloittamisen yleisohjeeksi sopii, että aineistoa aletaan käsitellä mahdollisimman pian keruuvaiheen jälkeen. Näin käsiteltävät asiat ja tilanteen kokonaisvaikutelma ovat vielä tuoreessa muistissa.

Aineistoa voidaan analysoida monin eri tavoin: mahdollisista tavoista valitaan se, joka parhaalla tavalla auttaa tutkijaa löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiin (Emt. 219). Omaan tutkimukseeni sopi parhaiten ymmärtämiseen pyrkivä lähestymistapa, Eskolan ja Suorannan (1998, 18 – 19) mukaan aineistolähtöisesti jaettu analyysi, jossa uutta

teoriaa pyritään rakentamaan mahdollisimman tyhjälle pöydälle. Halusin löytää tutkitavasta kohteesta mahdollisimman paljon uutta perustietoa, tutkia Jälkkäritoimintaa kokonaisuutena, sekä sitä, miten sen tulevaisuudessa toivotaan kehittyvän.

6.6 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida koko tutkimusprosessin ajan ja tiettyihin ajatuksiin voidaan palata hyvin vapaasti matkan varrella. Tutkimusprosessi on pitkä matka, jonka aikana tutkija joutuu väistämättä pohtimaan esittämiään kysymyksiä tekemäänsä työtä ja saamiaan vastauksia sekä koko tutkimusta että sen luotettavuutta kohtaan. Erityisen merkittäviksi seikoiksi laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa nousevat ennakko-oletukset sekä teoreettinen oppineisuus, joka tutkijalla on hallussaan (Eskola & Suoranta 1998, 209 – 210).

Toisin kuin määrällisessä tutkimuksessa, laadullisessa tutkimuksessa ei puhuta niinkään validiteetista, eli luotettavuudesta, tai reliabiliteetista, eli pätevyydestä, vaan paremminkin siitä, miten uskottavia tutkimustulokset ovat, miten ne ovat siirrettävissä muihin vastaaviin asioihin sekä miten tuloksia voidaan muiden tutkimusten rinnalla vahvistaa (Emt. 212 – 213). Eskolan & Suorannan (1998, 215) teoksessa Mäkelän mukaan laadullisen aineiston arvioinnissa kannattaa kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin: aineiston yhteiskunnalliseen merkittävyyteen ja riittävyys, analyysin kattavuuteen sekä arvioitavuuteen ja toistettavuuteen.

Oma tutkimukseni käynnistyi nimenomaan yhteiskunnallisesta ilmiöstä, joka tuoreutensa vuoksi tarvitsee paljon tutkimusta ja paikkansa löytymistä, jotta se voi toimia parhaalla mahdollisella tavalla sekä vahvistaa asemaansa yhteiskunnassa. Vaikka tutkimukseni kohdejoukoksi lopulta valikoitui melko pieni otos koko yhteiskuntaa ajatellen, sen antamat ajatukset ovat varmasti jollain tapaa heijastettavissa koko yhteiskunnan tasolle. Pieni kohdejoukko on laadulliselle tutkimukselle tyypillistä, eikä tärkeintä olekaan se, että mahdollisimman suuri prosentuaalinen osuus kohdejoukosta antaisi samantyyppisiä vastauksia. Huomattavasti tärkeämpää on saada todelliset palvelun käyttäjät kertomaan, millä tavalla palvelu tukee heidän elämäänsä sekä saada tuo ääni kuuluviin.

Koska tähän tutkimukseen osallistuneet olivat vapaaehtoisia ja halukkaita kertomaan oman näkemyksensä, on mahdollista, että tutkimustulokset muodostuivat hyvin positiivisiksi. Haastateltavat saivat itse ilmaista halukkuutensa tutkimukseen osallistumiseen ja tämä on saattanut osaltaan saada liikkeelle erityisesti ne vanhemmat, joilla on positiivinen kokonaiskuva Jälkkäritoiminnasta. Toisin valikoitunut tai määritelty kohdejoukko olisi saattanut antaa erilaisen tuloksen. Haastattelutilanteissa tuli kuitenkin esille myös kehitysehdotuksia, joista useimmilla oli samansuuntaisia pyrkimyksiä tulevaisuuden kehityshaasteita kohtaan. Pelkästä positiivisesta materiaalista tämäkään tutkimus ei siis koostu.

Omia tuloksiani tuskin voidaan yleistää koko yhteiskuntaa kattavaksi, mutta saatu materiaali on vastannut niihin kysymyksiin, joita tutkimuksella lähdin selvittämään. Jätän siis lukijan arvioimaan, miten suurelta osin tulokset ovat yleistettävissä. Pienenkin otoksen tulokset ovat pitkän ja tarkoin harkitun kyselyn tuloksia ja niistä kuuluu tärkeä ja hyödyllinen sanoma Jyvässeudun palveluntuottajille heidän kehittäessään palvelua entistä paremmaksi asiakkaiden kannalta.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Haastateltujen taustatiedot

Tutkimukseeni osallistui kuusi vanhempaa. Heistä neljällä toiminnan piirissä oli yksi, kahdella kaksi lasta. Yksi lapsista oli erityisopetuksessa ja mukana toiminnassa kuudetta vuottaan, muiden lasten ollessa ensimmäisen tai toisen luokan yleisopetuksen oppilaita. Ikäjakauma varsinaisilla palvelun käyttäjillä eli lapsilla oli seitsemästä yhteen-toista vuotta.

Kaikkien haastateltujen lapset olivat olleet mukana iltapäivätoiminnassa koulunsa aloittamisesta alkaen: yleisesti joko yhden tai kaksi toimintavuotta, yhden lapsista ollessa mukana kuusi toimintavuotta. Kaikki haastatellut kertovat lastensa olevan mukana toiminnassa kaikkina arkikoulupäivinä, satunnaisia poissaoloja lukuun ottamatta.

Mukana olo oli kaikilla lapsilla useamman tunnin päivittäistä läsnäoloa, hajontaa kahden ja viiden tunnin välillä päivittäin.

7.2 Iltapäivätoiminnan käyttö perheiden näkökulmasta

Iltapäivätoimintaan hakeutuminen

Kaikki vanhemmat kertoivat lapsensa mukana olemisen iltapäivätoiminnassa perustuvan todelliseen tarpeeseen. Viidellä perheellä pääasiallinen tarve on johtunut työstä ja sen lapselle aiheuttamista yksinäisistä iltapäivistä. Yksi vanhempi kuvaili paikan tarvetta lapsen sosiaalisten suhteiden ylläpitäjänä:

Varmaan ehkä ennemminkin niinku lähtökohtasesti se, et sillä lapsella olis... ehkä ikästään seuraa, iltapäivisin. Ja tämmöstä sosiaalista... -- Ja sen takia niinkun helpottaa sitä koulun alotustakin ja näin poispäin, kun on kaveriporukka varmaan siellä, siellä iltapäiväkerhossakin. (H2)

Vaikka lapsen sosiaaliset verkostot ja vertaisryhmä nousi esille kaikissa vastauksissa, oli työ kuitenkin yhtenä merkittävänä perusteena iltapäivätoiminnan tarvetta arvioitaessa. Osalla perheistä työajat olivat lisäksi epäsäännölliset, esim. vuorotyötä tekevissä perheissä ja näissä vastauksissa nousi selkeimmin esille lapsen yksinäisyys iltapäivisin.

Mää teen ite vuorotyötä ja sitte sen verran myöhempään pääsee puoliso töistä että on tarpeen, että ei voi olla kotona itestään koulun jälkeen. (H3)

Meillä työajat on vähän epäsäännölliset, että... Että vaikka tuntuu että lapsi ihan hyvin pärjäisi, mutta että ainakin silloin aluksi oli hyvä, ettei ois tartzu yksin olla kotona. (H4)

Pohdittaessa palvelun käyttöä laajemmin ja pitkäjänteisemmin, alun ja toimintaan hakeutumisen jälkeen, nousi vastauksissa jälleen esille lasten sosiaaliset suhteet ikätovereihin sekä yksinäisyys iltapäivisin.

-- tavallaan ainakin sillon syksyllä ajatteli että se on aika pieni vielä tää seittämänvuotias olemaan ite siellä kotona-- (H2)

*Siellon vähän vaihtelua aina, että sillon kun on saatu se paikka niin siel-
lon vaihtelua. Että ei oo aina kotona. Kyllä se on hyvin tarpeellista ollu
meille. (H6)*

Vastaajien mielessä oli kaikissa tapauksissa selvästi havaittavissa huoli lasten turvalli-
suudesta ja yksinäisyydestä iltapäivisin ilman ohjattua toimintaa. Myös yhteisöllisyys
ja vertaisryhmä vaikuttivat selkeästi siihen, että palvelu tuntui perheistä hyvälle ja
luontevalla vaihtoehdolle. Yksi vastaajista kertoi heillä olevan mahdollisuuden järjes-
tää lapsen iltapäivät muulla tavoin vanhempien ollessa osittain kotona, mutta vastaaja
näki hyödyn ohjatusta toiminnasta suoraan verrannollisena lapsen hyvinvointiin ja so-
siaaliseen kehitykseen. Vastausten perusteella näyttää siltä, että vaikka palvelulle on
selkeä tarve vanhempien työssäkäynnin ja opiskelun vuoksi, sen lapselle tarjoama mie-
lekäs ajanviettotapa ja yhteisön tuki nähdään silti selvänä etuna ja syynä palvelun pii-
riin hakeutumiselle.

Lisäksi kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että vaihtoehtoisia toimintamuotoja ei juuri
ole tarjolla. Jälkkäritoiminta nähtiin luonnollisena ja turvallisena vaihtoehtona pienille
ja isommillekin koululaisille. Kolme vastaajaa näki ainoana vaihtoehtona isovanhem-
pien avun lastenhoidossa koulupäivien jälkeen. Yhdellä vastaajista olisi ollut mahdolli-
suus lyhentää työaika ja yksi oli sitä lyhentänytkin. Yhdellä vastaajista ei ollut mitään
 muita vaihtoehtoja. Yleisesti isovanhempien osuudesta puhuttiin, mutta se nähtiin hy-
vin hankalana ja rankkana isovanhempien kannalta, joten se jouduttiin sulkemaan pois
jo käytännönkin syistä.

*-- tää (Jälkkäri) oli jotenkin semmonen helppo ratkasu. Ja oli tarjolla. Ja
semmonen turvallinen jotenkin ja luontainen. Että kuulu asiaan tavallaan.
Että en mä niin suuremmasti muuta miettinykkään. (H5)*

Yleisesti muiden vaihtoehtojen järjestäminen nähtiin vaikeana ja työläänä sekä huo-
mattavasti kalliimpana vaihtoehtona, kuin iltapäivätoiminta. Lisäksi kaikki vastaajat
olivat sitä mieltä, että lapsen yksin oleminen iltapäivisin ei olisi tullut kyseeseen kuin
äärimmäisenä ja viimesijaisena vaihtoehtona.

Paikan saaminen ja palvelusta perittävä hinta

Kysymyksissä tarkasteltiin myös paikan saamisen helppoutta tai siihen liittyneitä haasteita. Kuudesta haastateltavasta viisi oli sitä mieltä, että iltapäivätoimintapaikan sai heti sitä haettuaan, yhden arvioidessa, että paikkaa on joutunut jonkin aikaa odottamaan.

-- meille sillon suoraan sanottiin, että tota, käytiin siellä kouluun ilmoittautumassa, siellä oli esitettely tästä iltapäiväkerhotoiminnasta ja siellä ne sano suoraan, että kaikki jotka hakee niin sinne pääsee. – tavallaan mulla oli käsitys alunperinkin että siinei oo mitään epäselvää. (H2)

En minä niin oikein muista... Taitaa se olla että joutu sitä jonkun aikaa oottelemaan, ettei sitä ihan heti varmaan... (H6)

Iltapäivätoiminta nähtiin kaikkien vastanneiden keskuudessa tarpeellisena ja monipuolisena toimintana, jolla on monenlaisia merkityksiä heidän perheilleen sekä erityisesti lasten osallisuudelle olla mukana toiminnassa samanikäisten lasten kanssa. Pyydettyäessä vanhempia arvioimaan palvelun hintaa suhteessa sen laatuun, kaikki vastaajat pitivät palvelua pääosin laadukkaana ja siitä perittävää hintaa kohtuullisena ja sopivana. Erityisesti palvelua pidettiin laadukkaana sen tarjoamien monipuolisten toimintamahdollisuuksien vuoksi.

-- en mää oo sitä hintaa aatellu sillei, että se on mikään kynnyskysymys siinä, koska se on kuitenkin lapsen kannalta niin tärkeä. Et siellä kumminkin tulee se välipala koulun jälkeen ja on sitä toimintaa: siellä voi tehdä läksyt, ja siellon kavereita... (H3)

Minusta se hinta on siis aika kohtuullinen. -- Mutta varsinkin kun mää koen kumminkin että kun on paljon tarjolla kaikkea oheistoimintaa, niin ei kyllä niinkun tää kokopäivämaksu tää kaheksankymppiä, niin kyllähän se on niinkun suhteessa edullista, että siinäkin mielessä voi olla ihan tyytyväinen. Kyllä. (H4)

-- sillai kun aattelee, niin minkä siitä saa. -- Siinä on välipalat ja kaikki toiminta, niin kyllä mää niinkun oon aatellu, että kyllä se vastaa ihan sitä. (H5)

7.3 Iltapäivätoiminnan merkitys perheille

Tutkimuksessani pyrin selvittämään, millainen tuki iltapäivätoiminnalla on mukana oleville perheille sekä miten perheet arvottavat lasten sosiaalista kohtaamista iltapäivätoiminnassa.

Pulkkinen (2002) pitää koululaisten kokonaispäivää, joka käsittää koulutyön lisäksi ohjatun iltapäivätoiminnan, merkittävänä sosiaalisen pääoman lisääjänä lasten kasvun ja kehityksen tukemisessa. Sosiaaliseen alkupääomaan voidaan Pulkkinen (Emt.44) näkemyksen mukaan lukea kuuluvaksi lapsen maailmaan kuuluvan yhteisön arvot ja normit, yhteisön tuki sosiaalisten verkostojen rakentajana ja ylläpitäjänä sekä luottamus. Varhaisista ihmissuhteista syntyvä luottamus rakentaa lapsen maailmasta turvallisen ja kokonaisvaltaisen ja häntä ympäröivän kasvatusyhteisön tuki ja luotettavuus vahvistavat lapsen sosiaalista pääomaa (Emt.44).

Kaikki vastaajat pitivät iltapäivätoimintaa erittäin tarpeellisena toimintamuotona. Useissa vastauksissa painottuivat erityisesti turvallinen olinpaikka lapsille vanhempien ollessa työssä, osassa taas sosiaaliset suhteet kavereihin.

No just nimenomaan lapsen kavereitten kannalta, tulee kavereita ja saa leikkiä kavereitten kanssa koulun jälkeen. Ja se on sillon valvottua, koska kyllä ne ei voi olla itestään. (H3)

Varsinkin nyt kevätpuolella se on enemmän se kavereiden kanssa oleminen ja se, että on lapsilla joku paikka. (H4)

Erityisesti ajateltiin, että tieto lapsen olemisesta turvallisessa, mielekkäässä paikassa loi turvallisuutta koko perheen arkeen. Vanhempien oli selvästi helpompi keskittyä työhönsä tai opiskeluihin, kun heidän lapsensa olivat turvallisten aikuisten kanssa tutussa, mukavan tekemisen täyttämässä paikassa. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että heidän lapsensa on viihtynyt toiminnassa hyvin. Viisi vastaajaa kertoo lapsensa/ lastensa viihtyvän toiminnassa joko hyvin tai erittäin hyvin. Yhden vastaajan mielestä hänen lapsensa oli alussa vastustellut mukana olemista, mutta tutustuttuaan uusiin kavereihin, oli lapsi mieltynyt mukana olemiseen siinä määrin, että nyt vastaaja arvioi hänen viih-

tyvän toiminnassa hyvin. Kaikissa muissakin vastauksissa vanhemmat kertovat lapselleen/ lapsilleen olevan tärkeintä juuri kavereiden mukanaolo.

Lasten oleminen mukana ryhmässä näytti olevan vanhemmille tärkeä seikka lasten sosiaalisen kehityksen kannalta. Ryhmän jäsenenä lapsi oppii sovittamaan omat tavoitteensa ryhmän tavoitteisiin, ja hän oppii myös työnjakoa, toimintatapoja ja sovittujen sääntöjen kunnioitusta. Onnistumisen ilo ja epäonnistumisen pettymys ovat tunteita, joita voi oppia jakamaan ryhmässä (Pulkkinen 2002, 112 - 113).

Keskityin tässä tutkimuksessa vain vanhempien ajatuksiin ja mielipiteisiin iltapäivätoiminnasta, eikä lapsia haastateltu lainkaan. Myös alkuperäisen ajatukseni lasten tyytyväisyyskyselyn tulosten käyttämisestä tutkimusmateriaalina hylkäsin sen laajuuden vuoksi. Tutkimus olisi ollut hallitsematon ja vaikeasti tulkittava, mikäli siinä olisi ollut useampia komponentteja. Siksi tulosten tarkastelu keskittyy tulkitsemaan ainoastaan vanhempien mielipiteitä iltapäivätoiminnasta ja sen laadusta. Lasten mielipiteistä ja ajatuksista kootut tyytyväisyyskyselyn tulokset vuodelta 2007–2008 on luettavissa apip – sivuston kautta sähköisesti. (www.apip.fi)

Toimintamenetelmien puntarointi

Vanhemmat arvostivat toiminnassa vaihtelevasti iltapäivätoiminnan perusasioita monipuolisesta tekemisestä ohjaajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Yhdessä vastauksessa ohjaajat nähtiin tärkeimpänä työkaluna koko toiminnan kannalta ja ohjaajien kanssa tehtävää yhteistyötä lapsen kasvun tukemiseksi pidettiin koko toiminnan tärkeimpänä asiana. Lisäksi eräs vastaajista näki ohjaajien aktiivisuuden erittäin hyvänä asiana.

Ja sitten tietysti näitten ohjaajien semmonen aktiivisuus lämmittää mun sydäntä sillai. On jokaiselle lapselle semmosta, mikä on semmonen huipujuttu. (H5)

Yksi vastaajista kertoi kiinteästä yhteistyöstä, jota iltapäivätoiminnan henkilöstö on perheen kanssa tehnyt. Vastaaja koki tämän asian ja mahdollisuutensa osallistua toiminnan suunnitteluun erittäin tärkeäksi asiaksi iltapäivätoiminnassa.

Lisäksi neljässä vastauksessa tärkeänä pidettiin runsasta ja monipuolista toimintaa, joka perustuu lapsen kohdalla vapaaehtoisuuteen. Vanhemmat tiesivät hyvin, millaisia toimintoja heidän lastensa toimintapisteissä oli tarjolla sekä mihin toimintoihin heidän lapsensa osallistuvat. Vapaaehtoisuutta painotettiin kaikissa vastauksissa ja erityisesti kiiteltiin sitä, että lapselle tarjotaan mahdollisuus myös olla tekemättä mitään. Paljon kiitosta saivat iltapäivätoiminnassa tarjottavat liikunnalliset toiminnot sekä ulkoilu, jotka nousivat arvoasteikossa korkealle viiden vastaajan vastauksissa.

Kaksi vastaajaa pohti erityisesti lasten turvallisuutta ja sen vaikutusta koko perheen arkeen ja elämään. Molemmissa vastauksissa näkyi voimakas yhteistyö perheen ja iltapäivätoiminnan henkilöstön välillä, joka osaltaan lisäsi luottamusta ja turvallisuuden tunnetta vanhemmissa. Turvallinen kasvuympäristö ja turvallinen toiminta nähtiin tärkeimpänä tekijänä näissä vastauksissa.

Näiden ajatusten taustalla elää voimakas sosiaalipedagoginen suuntaus, jolla on vanhempien lisäksi vaikutus myös koko yhteiskunnan olemukseen. Vanhemmat kokevat lapsensa olon turvalliseksi ja osallistuvaksi iltapäivätoiminnassa ja perheen arki helpottuu ja vanhempien turvallisuuden tunne lisääntyy. Sosiaalipedagogiikka voidaan lukea merkittäväksi osaksi yhteiskunnan toimintaa, erityisesti tietyissä instituutioissa – kuten iltapäivätoiminnassa – tapahtuvaksi pedagogiseksi toiminnaksi, joka on osa yhteiskunnan toimintajärjestelmää (Hämäläinen 1999, 23). On mielekästä ajatella, että lasten viihtyisä ja turvallinen iltapäivien viettopaikka lisää myös vanhempien turvallisuutta ja rauhoittaa heitä työ- tai opiskelupäivien ajaksi.

Perheen kasvatustehtävän tukeminen

Kaikkein mielenkiintoisimmaksi ja eniten pohdintaa herättäneeksi kysymykseksi tutkimuksessani nousi aihekokonaisuus, joka tarkasteli iltapäivätoiminnan merkitystä perheiden kasvatustehtävän tukemisessa. Tätä teemaa lähestyin usealla kysymyksellä ja tutkimustehtäväni oli kartoittaa, millä tavalla vanhemmat kokevat iltapäivätoiminnan lastensa kasvatuksen tukemisessa.

Oma lähtöajatukseni tämän tutkimuksen toteuttamisessa oli nimenomaan kasvatuksellisten yhdenmukaisuuksien etsiminen sekä kodin että iltapäivätoiminnan näkökulmasta. Hieman yllättävää oli, että yksikään vastaajista ei lopulta nimennyt iltapäivätoimintaa suoraan kasvatukselliseksi tai kasvatustehtävää tukevaksi toiminnaksi.

Kysyttäessä, näkevätkö vanhemmat iltapäivätoiminnan kasvatuksellisena vai hoidollisena, kaikki kuusi vastaajaa vastasivat toiminnan olevan heidän perheelleen molempia. Sekä että – vastaus toistui kaikissa kuudessa haastattelussa, joskin sitä täsmennettiin sekä itse kertomalla, että täsmentävien kysymysten avulla.

Huolenpito ja hoidollisuus, turvallisuus ja vapaaehtoisuus korostuivat viidessä vastauksessa. Vanhemmat kokivat sekä perushoidon että huolenpidon tärkeinä asioina, mutta myös kasvatustehtävälle annettiin mainintoja.

No sekä että. Sanotaanko niin, että jos ei ois näin vilkkaat ja voimia vaativat lapset, niin se hoidollisuus ehkä korostus enemmän. Mutta kyllä meidän perheelle niinkun se kasvatuksellisuuskin on, että se niinkun mulle merkkää vielä enemmän kun se hoito. (H5)

Onhan se nyt sekä että. Ehkä mun näkökulmasta kumminkin nyt enemmän semmosta hoidollista - - mutta onhan siinä sitä toimintaa ja kaikkee, totta kai siis on myös näitä tilanteita, missä tämä kasvatuksellisuuskin korostuu... (H4)

Erityisen mielenkiintoiseksi nousi seikka, jossa vanhemmat korostivat toiminnan hoidollisuutta ja kokivat sen olevan merkittävä osa toimintaa. Pyysin tarkentavana kysymyksenä kuvailemaan, millä tavalla hoidollisuus näkyy ja miten se vanhempien taholta koetaan.

Näissä vastauksissa vanhemmat nimesivät mm. seuraavia asioita.

No nimenomaan sitä huolta pitämistä. (H1)

Ehkä hoidollista mutta en mä oikein tiedä, että vaatiiko ne siellä niin sanotusti hoitoaakaan... Vai oisko se vaan tämmöstä... ... sosiaalisen tilanteen luomista... (H2)

Näen pääpainon tässä, hoidollinen on tärkeämpää. Nimenomaan valvotussa, turvallisessa paikassa, missä on hyvä olla. (H3)

Eli se näkyy jo ihan sitten siinä, että on saanu tämmöstä niinkun... tukea tai niinkun... että on saanu olla mukana siellä. - - Ja kyllä myös turvallisudessa. (H4)

Mutta kyllä niinkun tämmönen rajojen antaminen ja ohjeitten antaminen ja semmonen, niin kyllä se on mullekin luonu sitä turvallisuutta ja rauhoittanu perheen ilmapiiriä. Ja ne jutut, mitä mä pohjustan kotona ite, niin täällä tuetaan sitä samaa asiaa. (H5)

Ojalan (1993) varhaiskasvatuksen määritelmässä nousee esille ensisijaisesti vuorovaikutus. Ojala tarkastelee myös kokonaispersoonallisuutta, johon kuuluvat lapsen tiedollinen, sosiaalis-emotionaalinen ja toiminnallinen kehityskokonaisuus (Ojala 1993, 11–14). Ojalan mukaan varhaiskasvatus koostuu näistä tärkeistä kokonaisuuksista, joita tukemalla ja ohjaamalla saavutetaan varhaiskasvatukselle tärkeitä, ihmisarvoa kunnioittavia kasvun periaatteita.

Samoja arvoja korostetaan myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005). Vuorovaikutus sekä kokonaisvaltainen lapsen ja perheen tukeminen ovat niitä peruskiiviä, joiden pohjalta varhaiskasvatusta maassamme rakennetaan. Lisänä kasvatuskumppanuus, jossa vanhempien toiveet ja tarpeet otetaan osaksi yhteiskunnallista varhaiskasvatusta ja suunnitelmallisuutta.

Tutkimuksessani nämä arvot nousevat vanhempien mielestä tärkeiksi, vaikka niiden yhteyttä kasvatuksen käsitteeseen ei ehkä mielletä. Kaikkien kuuden vastaajan vastauksissa korostuvat oman lapsen turvallisuus ja tukeminen, sosiaaliset vertaissuhteet, vanhempien ottaminen mukaan toiminnan suunnitteluun ja siitä tiedottamiseen sekä tasa-arvoinen, itsetuntoa vahvistava toiminta, jossa lapsen ja perheen omilla toivomuksilla on sijaa ja ne huomioidaan toimintaa toteutettaessa. Vanhemmat pitävät hoidollisuuden

käsitettä mielekkäämpänä muotona iltapäivätoiminnasta puhuttaessa, mutta heidän mielestään se sisältää kaikki ne osa-alueet, jotka näkyvät tavoitteellisessa varhaiskasvatuksessa.

On mielenkiintoista ja tärkeää havaita ja ymmärtää, että kasvatuksen ja hoidollisuuden käsitteet kulkevat hyvin tiiviisti yhdessä varhaiskasvatuksessa ja niiden tärkeyttä ei voida laittaa paremmuusjärjestykseen. Tutkijalle tämä kertoo siitä, että tutkimukseen osallistuneiden perheiden lasten ikä ei vielä yksin riitä takaamaan, että lapsi itse suoriutuu perushuolenpidostaan itsenäisesti. Ensimmäisen ja toisen luokan oppilas, siis 7-8 – vuotias tai jopa vanhempi lapsi, tarvitsee tämän tutkimuksen tulosten perusteella vielä runsaasti aikuisen apua päivittäisissä asioissa, kuten turvallisuudessa, välineistä ja omista tavaroistaan huolehtimisessa, sosiaalisten taitojen vahvistamisessa sekä muissa, perushuolenpidon tilanteissa. Samoja asioita tarvitsevat myös erityisen tuen tarpeessa olevat lapset. Nämä ovat vastanneiden vanhempien mukaan hoidollisia asioita, vaikka ne kaikki luetellaan erityisesti varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa.

Eräs vanhempi nimesi myös välipalan tarjoamisen erittäin tärkeänä seikkana lapsen hyvinvoinnin kannalta:

Vielä plus että tietysti ehkä monesti tää ihan ravitsemuksellinenkin puoli. Jos hän nyt olis kotona itekseen, sitä ei tiiä, että tulisko sitä syötyä niinkun yhtään mitään. Ihan tämmöset niinkun perus elämänedellytykset kohilleen. (H2)

Perushuolenpidon yksilöinti tulee ilmi muissakin vastauksissa, kun vanhemmat korostavat erityisesti turvallista paikkaa, jossa lapset viihtyvät ja jossa heille tarjotaan mukavaa, ohjattua toimintaa, jonka suunnittelu lähtee lasten ja perheiden tarpeista. Nämä tutkimustulokset kertovat kiistämättä siitä, että vaikka vanhemmat eivät iltapäivätoimintaa määritellesään pohdi sen kasvatuksellisia näkökulmia ja arvoja, jotka pohjautuvat varhaiskasvatussuunnitelmaan, toiminta silti tarjoaa heille näitä kokonaisuuksia.

Tämän tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että iltapäivätoiminta on hyvin selkeästi kasvatuksellista toimintaa, jossa toteutuvat varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet ja arvot. Onkin siis merkittävää lisätä tulevaisuudessa iltapäivätoiminnan tunnettuutta korosta-

malla tekojen kautta, että toiminnassa on kyse lasten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin pyrkimisestä. Se, miten vanhemmat toiminnan määrittelevät ja mitä käsitteistöä he toiminnasta puhuessaan käyttävät, ei ole niin merkittävää kuin se, mitä toiminnassa todella tapahtuu ja millaiset asiat toiminnasta vanhemmille heijastuvat. Määritelmät saattavat olla vieraita ja hankalasti tulkittavia myös ammattilaiselle, mutta toiminnan sisällöt ovat niitä tekijöitä, jotka lopulta ratkaisevat sekä yhteiskunnalliset että yksilölliset merkitykset.

Tutkimukseni aikana kaikki vastanneet vanhemmat olivat hyvin tai erittäin tyytyväisiä palveluun kokonaisuutena. Sen tarjoamat vapaa-ajan aktiviteetit, kuten liikunnalliset aktiviteetit ja ulkoilu, harrastustoiminta ja monipuolisuus, sosiaalisten suhteiden rakennusmateriaali ja vertaisuus sekä yhteisöllisyys herättävät kaikissa tutkimukseen osallistuneissa vanhemmissa erittäin positiivisia ajatuksia ja luottamusta siihen, että toiminta on sopivaa ja tarpeellista heidän lapsilleen. Merkittäviä varhaiskasvatuksen tekoja mahtuu jokaiseen toimintapäivään, joskin niiden käsite ei ehkä tule ilmi tai sitä ei riittävän tehokkaasti markkinoida yhteiskunnallisella tasolla.

Kasvatuskumppanuus

Kaikkien kuuden vastaajan mielestä heidän omat toivomuksensa iltapäivätoiminnassa on otettu huomioon hyvin. Viisi vastaajaa ei ole nähnyt tässä minkäänlaista hankaluutta. Yksi vastaaja kertoo, että alun yhteisten linjojen hakemisen jälkeen yhteistyö on viime vuosina toiminut hyvin ja perheen ajatuksia on kuultu riittävällä tavalla.

Sillon oli aikasempina takavuosina oli vähän vaikeeta. Niillä oli jo varmaan niin etukäteen suunniteltu kaikki valamiiksi, että ei oikein päässy vaikuttamaan ite. Kyllä nyt on ruvennu muuttumaan. Myöhän se lapsi parraitten tietään, vanhemmat. (H6)

Kaikki vastaajat tuntuivat olevan hyvin selvillä siitä, mitä kasvatuskumppanuuden käsitteellä tarkoitetaan. Vastaajat osasivat nimetä esimerkkitalanteita, miten kasvatuskumppanuus heidän perheensä kohdalla on iltapäivätoiminnassa huomioitu.

- - on pystytty tosi hyvin keskustelemaan. - - he ottaa kyllä lapset mun mielestä yksilöinäkin hyvin huomioon, vaikka näitä lapsia on paljon. (H1)

*Mun mielestä on ollu ihan yllätyksellistä... tai niinkun yllättävän help-
pookin... (H3)*

*Ihan liikuttavankin hyvin. Meidän toiveet otetaan hyvin huomioon tässä.
(H4)*

*Samat linjat ollaan niinkun haettu, mennään samaa polkua pitkin täällä
sekä kotona. Ja on keskusteltu monista, monista asioista sillai, ihan vaika
köytätavoista ollaan lähetty. Että miten kotona ja miten täällä. Ja ne
kohtaa sitten. Ne yhteiset semmoset sävelet. (H5)*

Erityisen tärkeäksi kasvatuskumppanuus nousee toiminnan aloitusvaiheessa. Silloin tiedon ja informaation katsotaan olevan tärkeää puolin ja toisin. Erityisesti vanhemmat arvottavat ohjaajien sopivuutta ja aitoa, lapsesta huolehtivaa työtettä, jonka he katsovat riittävän pitkälle. Kautta linjan tämä seikka tuntui saavan vanhemmilta paljon ajatuksia ja useissa kysymyksissä tuli ilmi, että materiaalit tai käytössä olevat tilat eivät ole ensisijaisia, vaan ohjaajien oma ja työhön soveltuva persoona nähtiin kaikkein tärkeimpänä. Yksi vastaaja koki myös, että ohjaajien omat lapset lisäävät ohjaajien ymmärrystä lasten maailmaa ja toimintaa kohtaan ja tämä lisää huomioon ottamista ja tassa-arvoista kohtelua.

Viisi vanhempaa kertoo, että yhteydenpito ohjaajien ja kodin välillä on lähes päivittäistä ja yhteyttä otetaan rohkeasti puolin ja toisin kaikenlaisissa asioissa. Yhteyttä on otettu muun muassa silloin, kun lapsi onkin halunnut jäädä sovittua pitemmäksi ajaksi mukaan toimintaan ja tätä on varmistettu soittamalla. Myös perheen vakaumukseen liittyviä kysymyksiä on varmistettu ottamalla vanhempaan yhteyttä kesken toimintapäivän. Lisäksi kaikki kuusi vastaajaa näkevät, että heidän mielipiteensä ja ajatuksensa sekä toiminnasta kokonaisuutena että sen sisällöistä on tullut kuuluviin ja se on huomioitu myös tulevaa toimintaa suunniteltaessa. Ajatuksia ja mielipiteitä on vaihdettu erilaisin menetelmin, sekä henkilökohtaisin keskusteluin, että puhelimen välityksellä.

- - että myö on sovittu näitä lähtöaikoja joskus esimerkiks muunlaisiks keskenäämme ja mää en muistakaan sinne ilmottaa. Niin kyllä sieltä niinku kysytään että onko varmasti näin. (H2)

7.4 Iltapäivätoiminnan yhteiskunnallinen merkitys

Tutkimukseni tavoite oli lisäksi kartoittaa iltapäivätoiminnan yhteiskunnallista merkitystä perheiden näkökulmasta. Yhteiskunnallisiin kysymyksiin luen kuuluvaksi sekä iltapäivätoiminnan tekemän yhteistyön koulun kanssa, että sosiaalipedagogisen merkityksen. Näiden teemojen osalta esitin muutamia ristikkäisiä ja tarkentavia kysymyksiä. Lisäksi tarkastelen tässä osiossa myös iltapäivätoiminnan ohjaajien koulutustaustaa ja toimintaryhmien kokoa vastaajien näkökulmasta.

Koulun kanssa tehtävä yhteistyö

Tarkasteltaessa Jälkkärin tekemää yhteistyötä koulun kanssa, kokivat kaikki kuusi vastaajaa, että yhteistyö koulun kanssa toimii hyvin ja tieto kulkee hyvin puolin ja toisin. Yhteistyöhön oltiin tässä suhteessa tyytyväisiä.

- - meidän ja koulun ja meidän ja Jälkkärin välillä tieto kulkee... (H4)

Kerran oltiin semmosessa palaverissakin, siinä oli opettaja mukana ja siinä oli Jälkkärin henkilökuntaa ja reksi ja... - Ja rehtori käy muutenkin vissiin aika säännöllisesti tässä, kysymässä kuulumisia ja semmosia. Pitävät yhteyttä. (H5)

Kyllä hyvin toimii. Taitavat soitella puhelimellaki ja sitte on se semmonen reissuvihko. Kyllä samana päivänä melekeen kulukee se viesti aina. Sillon kun on tarvetta. (H6)

Yhdessä vastauksessa toivottiin enemmän suunnitelmallisuutta koulun ja iltapäivätoiminnan väliseen yhteistyöhön. Suunnitelmallisuutta sivuttiin kahdessa muussakin vastauksessa ja pääosin vanhemmilla ei näyttänyt olevan selkeää tietoa siitä, millä tavalla yhteistä suunnitelmallisuutta näiden kahden välillä toteutetaan.

Mulla on semmonen mielikuva, että oon tästä opettajalta kysynyt, että tietääkö ne, mitä Jälkkärissä puuhataan. - - että niillä on ollu samana päivänä koulussa ja Jälkkärissä jotain sählyä ja tämmöstä. Että onko ne niitä suunniteltu ollenkaan, mutta en mä kyllä muista, että mitä siellä ois sanottu. Että ilmeisesti siellä ei sillälailla mitään koordinoita sitten, koulupäivän sisältöä ja Jälkkäriä, että ne kulkis niinkun samassa. (H4)

Yhdessä vastauksessa korostettiin myös Jälkkärin ja koulun sijoittumista fyysisesti lähelle toisiaan. Tämä asia koettiin tärkeäksi juuri suunnitelmallisuuden ja yhteydenpidon vuoksi. Toinen vastaus piti arvokkaana ja tärkeänä myös sitä, että koulun ja ilta-päivätoiminnan aloitusvaiheessa lapset haetaan ohjaajien toimesta koulusta ja näin lisätään sekä lasten että vanhempien turvallisuutta.

Aluks ainakin se oli hyvin selkeätä, että eppuluokkalaiset koulusta saatettiin tai haettiin sinne ja Jälkkärissä tiedettiin, milloin kukin pääsee ja tällaiset nää aikataulutukset ja millon ootetaan ketäkin. (H1)

Saatujen vastausten perusteella voitaneen sanoa, että tiedon kulku koulun ja ilta-päivätoiminnan sekä kodin välillä toimii, mutta suunnitelmallisuutta yhteistyöhön olisi ehkä tarpeen lisätä. Tiettyjen teemojen, kuten liikunnan, yhteinen suunnittelu voisi lisätä sekä perheen että koulun arjen sujumista ja helpottaa osaltaan myös toiminnassa olevan lapsen osallistumista.

Yhteistyö muiden verkostojen kanssa

Muiden tahojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä vanhemmilla ei ollut selkeää kuvaa. Kaikki kuusi vastaajaa pitävät tärkeimpänä ja mainittavimpana yhteistyötahona koulua. Kysyttäessä muista verkostoista, vanhemmat pohtivat pitkään ja perusteellisesti yhteistyön näkymistä, mutta lopulta kysymys jäi vaille vastausta.

Koulu on merkittävin ja näkyvin yhteistyötaho ilta-päivätoiminnassa varsinaisen toiminnan kanssa. Muut yhteistyötahot, kuten eri palveluntuottajat ja ilta-päivätoimintaa koordinoivat koordinaattorit toimivat enemmän hallinnollisena taustavoimana, eikä näiden tahojen yhteistyö välttämättä näy konkreettisesti perheille saakka. Yhteistyöksi voidaan laskea ohjaajien yhteiset koulutukset ja tapaamiset sekä erityiset toiminnan-suunnittelutilaisuudet, jotka heijastuvat toimintaan koko toimintavuotta koskevinä, hallinnollisina kokonaisuuksina. Toimintasuunnitelma ja sen laadinta sekä kunnan ja koulutoimen kanssa tehtävä yhteistyö ei varsinaisesti näy perheille, joten näiden yhteistyömuotojen katson olevan toiminnan taustalla. Ne palvelevat perheitä, mutta niiden kanssa varsinaiset asiakkaat ovat hyvin vähän tekemisissä.

Voidaan pohtia, olisiko tiedotuksen lisääminen paikallaan tässä asiassa niin, että vanhemmilla olisi kokonaisvaltaisempi käsitys siitä, millaisesta toimintamuodosta koulu-
laisten iltapäivätoiminnassa on pohjimmiltaan kysymys. Mikäli vanhemmat saisivat selkeän kokonaiskuvan iltapäivätoiminnan laajuudesta sen hallinnollisuutta sekä lain-
mukaisuutta koskien, myös heidän osallisuutensa koko toiminnan suunnittelussa voisi tulla huomioituksi paremmin.

Yhteiskunnallinen sosiaalipedagoginen merkitys

Kaikki kuusi vastaajaa näkevät, että iltapäivätoiminnalla on yhteiskunnallisesti sosiaalipedagogista merkitystä. Kaikki kuusi vastaajaa mainitsevat erityisesti sosiaaliset suhteet, turvallisen kasvuympäristön sekä sen, että osallistuessaan ohjattuun iltapäivätoimintaan, lapsen ei tarvitse olla yksin kotona. Kolme kuudesta vastaajasta nimeää erääksi syyksi myös syrjäytymisen ja sen ehkäisemisen.

- - että mikä vois johtaa semmoseen syrjäytymiseen ni se, että olis nimenomaan semmoset niinku pienet lapset, jotka.. jos aatellaan, että te nyt vaan sitten selviätte itsenäisesti ja ootte itekseen kotona. (H2)

Eihän ne nyt tietenkään syrjäydy, jos ne on täällä kavereiden kanssa, samojen koulukavereiden, joiden kanssa ne on jo aamupäivän! (H5)

Viisi vastaajaa pohtii pitkään ja perusteellisesti lapsen yksinäisen, kotona vietetyn ajan haittapuolia sekä sitä, millä tavalla se voisi lapseen vaikuttaa. Kaikissa näissä ajatuksissa mainitaan myös yksinäisyyden mukanaan tuoma syrjäytyminen sosiaalisista suhteista sekä vertaisryhmästä.

-- että yksin kotona telkkaria kattelee ja jotain semmosta, mitä ei sais vielä tuossa iässä katsoa. (H4)

Yksi vastaaja pohtii myös toiminnan merkitystä yhteisöllisyyteen kasvattamisessa. Hän auttaa sekä vertaisryhmä ja sen sisältämät sosiaalisen kasvun eväät, että turvallinen aikuinen, joka on toiminnassa mukana omalla persoonallaan.

Se on mun mielestä se iso turvallinen, et sit on tämmönen turvallinen aikuinen – sit sen lapsen on helpompi, jos on jotain ongelmaa, niin mennä sit se kertomaan. (H1)

Koska sieltä löytyy sitten ne kaverit kenen kanssa touhuta ja niihin tutustua siellä sitten vapaa-ajallakin. Ja sitä kautta sitten. Turvallisuuden kannalta kanssa. (H3)

Kouluun menevältä lapselta edellytetään jo monia taitoja, kuten keskittymiskykyä, kykyä huolehtia omista tavaroistaan, kykyä kuunnella ja ottaa vastaan ohjeita sekä kykyä tulla toimeen ryhmässä (Kinnunen 2005, 21). Kinnunen korostaa yhdessä tekemisen ja oppimisen taitoja sekä vertaisryhmässä toimimista tärkeänä osana yhteisöllistä toimintaa, johon kuuluu lasten lisäksi myös turvallisia aikuiskontakteja. Yhteisöllisyys näkyy kasvavana me – henkenä ja lapsen itsetunnon kohottajana, kun lapsi tulee hyväksytyksi osana ryhmää. Näistä arvoista nousevat myös tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien ajatukset, jotka painottavat erityisesti osallistumista tekemiseen muiden kanssa, osallistumisen vapaaehtoisuutta sekä tuttua ja turvallista ympäristöä, jossa toimintaa harjoitetaan.

Yhteisöllisyys onkin verrattain merkittävä tekijä iltapäivätoiminnassa sen monien myönteisten vaikutusten kannalta. Kaverisuhteet, mielekäs ja turvallinen toiminta sekä mahdollisuudet osallisuuteen ovat vanhempien mielestä niitä tekijöitä, joiden vuoksi heidän lapsensa erityisesti hyötyy iltapäivätoiminnasta ja saa siitä onnistumisen kokemuksia. Onnistumisen kokemukset ja vertaistuki puolestaan ovat omiaan kohottamaan lapsen itsetuntoa, jonka avulla lapsi rakentaa itsestään ja ympäröivästä maailmasta positiivista paikkaa, jossa hänen on hyvä olla.

Ohjaajien koulutustausta ja ryhmäkoko

Tarkasteltaessa ohjaajien koulutustaustaa, yksikään vastaajista ei tiennyt, millainen koulutustausta ohjaajilla on. Yksi vastaaja on selvittänyt asian ja saanut tietää ohjaajien koulutuksen, mutta on unohtanut koulutusnimikkeen. Toinen vastaaja sanoo tietävänsä, että jonkinlainen kasvatusalan koulutus ohjaajilla on, mutta nimike on hänellekin tuntematon. Kolmas vastaajista kuvailee ohjaajia päteviksi ja osaaviksi sekä ammattitaitoisiksi. Kolme vastaajaa on täysin epätietoisia.

Ne kolme vastaajaa, jotka tiesivät koulutustaustasta jotain, kuvailivat ohjaajia osaaviksi ja motivoituneiksi sekä koulutetuiksi ammattilaisiksi.

Ja kyllä osaamisesta kertoo sekin, että että on paljon sitä kaikkea oheistoimintaa siinä, että ite ohjaajan on motivoitunut ja kouluttautunut siihen, että tietää mitä on tarjolla ja voi sitä tarjota. Että ei ihan vaan ole otettu puskista jotain joka ei tiedä yhtään mitään... (H4)

Muistan yhden ohjaajan saaneen viime keväänä paperit käteen, että he ovat kyllä koulutettuja. (H5)

Kyllä ne päteviä on. – Kyllä ne on ihan ammattitaitosia ihmisiä. (H6)

Kuten luvussa neljä todetaan, ohjaajilta vaaditaan sekä ohjaustaitoja että lapsen kasvun ja kehityksen tuntemusta, jotta hänen voidaan katsoa olevan kelpoinen toimimaan koululaisten iltapäivätoiminnan ohjaajana. Vuonna 2009 voimaan tulevat uudet pätevyysvaatimukset tiukentavat entisestään linjaa, jonka mukaan vastuuohjaajan tehtävään vaaditaan riittävä koulutukseen ja kokemukseen perustuva ohjaustaito sekä kasvatustalan tuntemus. Näitä asioita määrittelee laki, eikä siihen voi tehdä poikkeusta.

Vaikka tutkimukseen osallistuneet vanhemmat eivät esittäneet kehitysehdotuksia tämän asian tiimoilta koululaisten iltapäivätoiminnalle, voidaan sellainen kuitenkin näistä tutkimustuloksista havaita. Laadun mittarina ohjaajien saama koulutus ja siitä tiedottaminen voisivat toimia meriittinä myös palvelua tarjoavalle palveluntuottajalle. Tietäessään ohjaajat varmasti ammattitaitoisiksi ja koulutetuiksi, myös asiakkaat voisivat luottaa ohjaajiin ja luottaa lapsensa hyvin heidän ohjattavikseen.

Katson koulutuksella sekä siitä tiedottamisella olevan myös yhteiskunnallisen merkityksen. Koululaisten iltapäivätoiminnan kehittämisen ja laadun varmistuksen kannalta sekä erityisesti sen tunnettuuden kannalta asiakkaille välittyvä riittävä tieto heidän lastensa kanssa toimivien ohjaajien pätevyydestä, voisi tulevaisuudessa lisätä merkittävästi toiminnan saamaa arvostusta.

Kaikkien kuuden vastaajan mielestä ohjaajien ja lapsen välinen vuorovaikutus toimii hyvin tai erittäin hyvin. Ohjaajien persoonaa korostettiin tässä näkökulmassa puitteita

ja taloudellisia resursseja enemmän. Erityisesti ohjaajien osallistuminen lasten toimintoihin nähtiin positiivisena ja toivottuna asiana.

Joo, lapset pistää ne pelaamaan siellä sählyä ja sulkapalloo ja kaikkee mahdollista kyllä. Kyllä siellä ohjaajallakin hiki valuu aina. (H3)

Siis ihan siellä mukana, että ohjaajana kumminkin, mutta jossain määrin siinä mukana. (H4)

Kaikilla vanhemmilla ei ollut selvää käsitystä siitä, miten suuressa ryhmässä heidän lapsensa iltapäivätoiminnassa on. Arviot ryhmäkoosta vaihtelivat muutamasta lapsesta muutamaan kymmeneen. Yksi vanhemmista tiesi ryhmän koon tarkkaan, muille lapsimäärä oli arvailun varassa. Yksi vastaaja arvioi ryhmän olevan suuri ja vilkas ja sen perusteella rauhaton.

Osa vanhemmista perusti arvionsa näkemäänsä, esimerkiksi lasta haettaessa.

En kyllä muista, mutta ainaki siinä vaiheessa kun meen hakemaan lasta pois, niin joskus siellä on kolme-neljä, joskus on itestään. (H3)

Oisko niitä kymmenen lasta, enemmänkin varmaan. Voi niitä ohjaajia olla viis, en ihan tarkkaan osaa sanoo siitä... (H6)

Kappaleessa 4 käsitellään tarkemmin lain edellyttämiä määriä lapsiryhmän koosta suhteessa ohjaajiin. Käytännössä ohjaajien määrä suhteutetaan lapsiryhmän vaatimuksiin ja siihen vaikuttavat lasten määrän lisäksi erityisen tuen tarpeet, tilat, ympäristö sekä toiminnan sisällölliset orientaatiot. Toiminnan laadun on vastattava sille asetettuja tavoitteita kaikilla osa-alueilla, joita toiminnan toteuttamiselle lain mukaan asetetaan (Perusopetuslaki 21.8.1998/628).

7.5 Iltapäivätoiminnan kehittäminen

Kaikki kuusi vastaajaa kuvailivat kokonaisuutena iltapäivätoimintaa sekä tarpeelliseksi että tärkeäksi toiminnaksi myös yhteiskunnallisella tasolla. Suoranaisia epäkohtia ei tullut esille yhdessäkään vastauksessa, mutta kaikki vastaajat osasivat nimetä ehdotuksia toiminnan kehittämiseksi. Tärkein kehittymishaaste nähtiin toiminnan laajentami-

sessä niin, että myös vanhemmille oppilaille olisi tarjolla ohjattua ja turvallista toimintaa iltapäivien ajaksi.

Kolme vastaaja toivoi, että vastaavaa toimintaa olisi tarjolla myös tulevaisuudessa. Heidän mielestään tällainen toiminta ei missään tapauksessa saa tulevaisuudessa loppua, vaan lapsille tulee tarjota ohjattua toimintaa koulupäivien jälkeen erityisesti sosiaalisten taitojen harjoittelun vuoksi. Vastauksissa painottuivat vertaissuhteet, joiden tärkeyden vanhemmat ovat toiminnasta löytäneet.

Yksi vanhemmista toi esille huolen, että tulevan toimintavuoden alkaessa hänen lapsellaan ei enää ole oikeutta iltapäivätoimintaan lapsen siirtyessä kolmannelle luokalle. Samoja heijastuksia toi esille kaksi muutakin vanhempaa, mutta heillä tilanne oli ajankohtainen vasta vuoden kuluttua.

-- että meidän lapsen kohalta, niin hänellä on ihan selvästi nyt ystäviä muualtakin kun vaan omalta luokalta. Saattaa ovelle tulla joskus ille-malla joku, joka on samasta Jälkkäristä, mutta on toppuluokalla tai rinnakkaisluokalla tai että... Se laajentaa niitä sosiaalisia kontakteja myöskin lapsen osalta. (H2)

Ehkä lisätä vaan tätä toimintaa, toimipisteitä. Mua ainakin huolestuttaa nuo lapset tuolla, joiden isät ja äidit on töissä illat ja lapset itse kotona. – että pitäis olla ohjattua olemista siinä koko ajan. Kyllä siitä maksaakin tämmösen summan mielellään, tää on vielä pientä siitä turvallisuudesta. (H5)

Sitä vois lisätä ihan selevästi. -- yhdessä olemisen aikaa. Kyllä ne tietysti pärjää ja ovat taitavia olemaan, en minä sitä sano, mutta sitten, kun ne on kolmenkymmenen vuojen ikäisiä, että onko ne sitten miten täyspäinosia ihmisiä...jos ne nyt saa olla ihan oman onnesa nojassa... (H6)

Turvallisuuskysymykset ja pitkän tähtäimen sosiaalipedagogiset näkemykset näkyivät vanhempien vastauksissa, kuten toteamuksessa, että toimintaa tulisi lisätä myös vanhempien lasten keskuuteen. Yksi tutkimukseen vastanneista ehdotti, että sopiva ikä valvotulle ympäristölle ja ohjatulle toiminnalle koulupäivän jälkeen olisi 15 ikävuoteen saakka. Näin myös yläasteikäiset nuoret saisivat turvallisen ja ohjatun paikan, jossa viettää iltapäivää.

Pulkkisen teoksessa (2002, 22) mainitaan näiden ajatusten yhteneväisyys amerikkalais-tutkimuksen kanssa, josta raportoitiin Newsweek – lehdessä 27.4.1998. Artikkelissa mainitun tutkimuksen mukaan nuorisorikollisuus kolminkertaistuu klo 15:n jälkeen, jolloin lapset ovat päässeet koulusta, mutta vanhemmat ovat vielä työssä. Vaarallista aikaa lasten rikosten kannalta ovat koulun päättymistä seuraavat tunnit. Samassa yhteydessä Pulkkinen mainitsee myös amerikkalaistutkimuksen, jonka mukaan jo neljän tunnin viikoittainen, valvoton ajankäyttö lisää päihteiden käytön riskiä. Riski kaksinkertaistuu, jos valvoton ajankäyttö pitenee kymmeneen tuntiin. Päihteiden käytön ohella lisääntyy lapsen depressiivisyys ja koulumenestys heikkenee. Suurimmat riskit ovat niillä lapsilla, jotka oleilevat tovereiden kanssa kaupungilla ja vanhemmat eivät tiedä, mitä lapset puuhaavat (Emt. 19).

Tässä tutkimuksessa tuli ilmi, että suurimmat kehitysehdotukset liittyvät toiminnan selkeään lisäämiseen ja vanhempien lasten mukaan ottamiseen. Aikaisemmissa kohdisaan tutkimus on tuonut esille muutamia kehitysehdotuksia esimerkiksi tiedottamiseen ja yhteistyöhön liittyen, mutta konkreettisimmin vanhempia kuitenkin näyttää kosketavan ajatus tulevaisuudesta, jossa heidän lapsensa putoaa pois iltapäivätoimintaan osallistumisen oikeudesta. Kysyttäessä tätä seikkaa suoraan, kaikki tutkimukseen osallistuvat vanhemmat haluaisivat lisätä toimintaa koskemaan kaikkia koululaisia aina kuudesluokkalaisiin saakka, vaikka he eivät omassa perheessään kokisi tarvetta toiminnalle ensimmäisen tai toisen kouluvuoden jälkeen. Erot ovat yksilöllisiä, mutta yleisesti nähtäisi tarpeellisenä, että toimintaa olisi tarjolla niille, jotka sitä tarvitsevat.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tulosten perusteella iltapäivätoiminta Jyvässeudulla koetaan erittäin tarpeellisenä sekä mielekkäänä toimintamuotona, johon lapset halukkaasti osallistuvat ja johon vanhemmat heidät turvallisesti jättävät. Toiminta tarjoaa lapsille laadukasta vapaa-ajan toimintaa, jossa korostuvat vapaaehtoisuus, erilaisten aktiviteettien monipuolisuus sekä terveelliset ja turvalliset elämäntavat. Toiminta on pitkäkestoista, jäsen-

neltyä ja suunnitelmallista yhteistyötä eri organisaatioiden ja yhteistyötahojen välillä ja toiminnan tarkoituksena on toteuttaa käytännössä niitä arvoja ja toimintoja, joita lapset itse, sekä vanhemmat pitävät tärkeinä. Nämä tulokset näyttävät olevan yhteneväisiä valtakunnallisen vanhempien tyytyväisyyskyselyn tulosten kanssa (Opetushallitus 2008). Tuoreiden tulosten mukaan vanhemmat antavat iltapäivätoiminnan kokonaisuudesta valtakunnallisesti hyvän arvosanan.

Tämän tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että koululaisten iltapäivätoiminta Jälkkäri on varhaiskasvatusympäristö, joka toteuttaa varhaiskasvatukselle asetettuja tavoitteita ja sisältöjä laajasti ja monipuolisesti. Erityisen tärkeitä varhaiskasvatuksen osa-alueita ovat sosiaalisten taitojen ja sosiaalisen pääoman lisääminen, suhteet muihin ikätovereihin ja luottamukselliset suhteet toimintaa ohjaaviin aikuisiin. Kuten edellä on mainittu, käsitteistö näiden kokonaisuuksien ympärillä on laaja ja merkitsee vastanneille vanhemmille sekä hoidollista että kasvatuksellista toimintaa. Toiminnasta heijastuu kokonainen kirjo erilaisia sisältöjä, jotka on linjattu hyvin tarkasti sekä valtakunnallisessa Varhaiskasvatussuunnitelman Perusteet -julkaisussa (2005), että Perusopetuslaissa (1998) ja joiden painopiste on perheen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisessa sekä kumppanuudessa, jossa myös vanhempien ajatukset ja toiveet tulevat konkreettisesti huomioiduksi.

Merkittävä tulos on myös sosiaalipedagogisen työotteen näkymisessä Jälkkäritoiminnassa. Sosiaalipedagogiikka on yhdistelmä hyvinvointia, turvallisuutta ja ongelmien ehkäisemistä jo ennen niiden syntymistä, ja näiden näkökulmien kautta tarkasteltuna Jälkkäritoiminnassa on kyse juuri sosiaalipedagogisesta toiminnasta. Turvallinen kasvuympäristö, luottamus ja osallistuminen ja siten hyväksytyksi tuleminen on vanhempien arvioimana tärkeintä antia heidän lastensa osallistumisessa Jälkkäritoimintaan. Sosiaalipedagoginen toimintatapa on myönteisellä tavalla yhteydessä lapsen itsetuntemuksen ja itsetunnon terveen kehittymisen kanssa, mikä lisää osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja vertaisuutta.

Pulkkinen (2002) korostaa useaan otteeseen, että lapsille on tarjottava iltapäivien ajaksi turvallinen paikka, jossa heidät otetaan vastaan yksilöllisinä ryhmän jäsenenä, jossa on

mahdollisuus kokeilla siipiään ja oppia elämässä tarvittavia tärkeitä taitoja. Myös uhka syrjäytymisestä ja sen välttämisestä nousee tärkeään asemaan sekä vanhempien ajatuksissa, kuin myös lapsia ja nuoria koskevissa tutkimuksissa, joissa valvotulla ja turvallisen toiminnan täyttämällä iltapäivällä on nähty pelkästään positiivisia seurauksia. Myös yhteiskunnan näkökulmasta lapsen hyvinvointi on avainkysymys. Huonosti voivat lapset syrjäytyvät herkästi jo kouluiässä, eivätkä he osallistu yhteisön rakentamiseen samalla tavalla kuin hyvän alun elämälleen saaneet lapset (Wikström & Salminen 2005).

Kaikki tutkimukseen osallistuneet vanhemmat pitivät iltapäivätoimintaa tärkeänä toimintamuotona erityisesti sen antaman vertaistuen vuoksi. Tämä voidaan nimetä ehdottomasti tärkeimmäksi syyksi nähdä toiminta kokonaisvaltaisesti positiiviseksi sekä perheiden että lasten kannalta. Yhteisön sosiaalistavan vaikutuksen vuoksi toimintaan oltiin valmiita hakeutumaan jopa ilman pakottavaa tarvetta. Vaikka yhden vastaajan sanoin tärkein lasten kasvattaja on koti, myös erilaisilla muilla yhteisöillä on tärkeä tehtävä tuon kasvatustehtävän tukemisessa. Koulun lisäksi iltapäivätoiminta tarjoaa mahdollisuuden sosiaaliseen osallisuuteen ja vertaistukeen sekä lapsille, että aikuisille. Vanhemmat kokivat olevansa osa toiminnan suunnittelua, joka kertoo kasvatuskumppanuudesta ja vertaisuudesta myös vanhempien välillä. He ovat kaikki Jälkkäriläisten vanhempia ja siten myös osallisia niihin sisältöihin, joita heidän lapsilleen toiminnassa tarjotaan.

Tutkimuksessa tuli ilmi myös niitä kehittämiskohtia, joilla voidaan arvioida olevan vaikutusta koko yhteiskunnan suotuisaan kehitykseen. Näitä ovat selkeästi visiot, joissa vastaavan toiminnallisen iltapäivän toivotaan laajenevan muihinkin ikäryhmiin ensi- ja toisluokkalaisten lisäksi. Tähän tutkimukseen osallistui myös tätä ikäryhmää vanhemman lapsen huoltaja, joka arvosti suuresti oman lapsensa osallisuutta sekä kannusti toiminnan kehittämisestä vastaavia tahoja lisäämään tarjontaa jatkossa. Laajentuessaan koskemaan koko perusopetusikäryhmää, iltapäivätoiminnan sosiaalipedagogiset näkökulmat voisivat yhteiskunnallisella tasolla luoda entistä turvallisemman ja kehittävämmän kasvuympäristön myös vanhemmille lapsille ja nuorille. Syrjäytymisen määrätietoinen ehkäiseminen voisi lisätä koko yhteiskunnan hyvinvointia ja vähentää syrjäyty-

misen mukanaan tuomia haittoja, kuten tupakointia, alkoholin ja huumeiden käyttöä, koulumenestyksen heikkenemistä sekä lasten ja nuorten masennusta, jotka ovat nousujohteisia nyky-yhteiskunnassa.

9 POHDINTA

Lähdin tutkimaan koululaisten iltapäivätoimintaa tavoitteenani kartoittaa niitä ajatuksia, joita toiminta vanhemmissa herättää ja millä tavalla he palvelun kokevat. Paneuduin tutkimuksessani kartoittamaan vanhempien näkemyksiä iltapäivätoiminnan kasvatuksellisesta tuesta, yhteiskunnallisesta merkityksestä sekä siitä, millä tavalla palvelumuotoa tulisi tulevaisuudessa kehittää, jotta se entistä paremmin palvelisi perheitä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin saavuttamisessa. Tutkimuksen edetessä näin ja koin paljon ja saavutin tavoitteeni sekä tutkimuksellisesti, että henkilökohtaisesti. Sain valtavasti lisää tietoa tutkimastani kohteesta ja mikä tärkeintä, sain merkittäviä tutkimustuloksia moniin kysymyksiin. Tärkein seikka tutkimuksessani on kiistämättä se, että siinä kuuluu ihmisten yksilöllinen ääni, ja tärkeät ajatukset juuri heidän perheensä ja lapsensa kannalta tulevat kuuluviin.

Iltapäivätoiminta on merkittävä palvelumuoto ja ilman osaavia tekijöitä ja laajamittaista yhteistyötä eri toimijoiden välillä sen on vaikea nousta arvoiseensa asemaan. Yhteiskunnallisella tasolla toiminnassa on kysymys yhdestä varhaiskasvatuksen muodosta, jonka perimmäinen tavoite on saattaa lapset kasvamaan turvallisesti ja arvokkaasti. Lapsuus on nähtävä arvokkaana elämänvaiheena, jota tuetaan ja ohjataan turvalliseen suuntaan. Lapsuus ei ole vain valmistautumista aikuisuuteen, vaan se on osa jokaisen ihmisen kasvun kaarta ja elämän historiaa, josta muistot siirtyvät mukana vanhuuteen saakka. Tästä tärkeästä elämänvaiheesta on tehtävä niin arvokas, että se säilyy muistoissa merkittävänä ja antaa lapselle tunteen, että hänen elämänsä on aina ollut arvokasta ja tärkeää.

Tapasin tutkimusta tehdessäni monia ihmisiä ja haluan kiittää heitä kaikkia merkittävästä panoksestaan tämän tutkimuksen onnistumisessa. Jokainen asiakas on tärkeä

omalla panoksellaan ja mielipiteellään, samoin jokainen palvelua tuottava organisaatio ohjaajineen. Erityinen kiitos kuuluu juuri ohjaajille, jotka omalla työllään antavat pienten koululaisten päiviin sisältöä, sekä arvokasta tukeaan kasvamaan saattamisessa. Kiitos kuuluu lisäksi perheille, jotka osaavat vaatia laadukasta palvelua ja kunnioittaa sitä. Ilman laatutietoisia asiakkaita palvelulta katoaisi merkitys, eikä sen kehittymistä tapahtuisi. Kiitos kuuluu myös niille yhteistyötahoille, jotka omalla toiminnallaan huomioivat iltapäivätoiminnan merkittäväksi yhteiskunnalliseksi palvelumuodoksi ja antavat sille arvoa ja näkyvyyttä.

Tutkimuksen tekeminen oli haaste ja sen loppuun saattaminen erityisen palkitsevaa. Tutkimusmateriaalin kerääminen sekä sen työstäminen vaativat paljon aikaa ja ajatus-työtä ja uskonkin oppineeni valtavasti sekä tutkimuksen työstämisestä että koululaisten iltapäivätoiminnasta. Ainakin osaan jatkossa huomioida tämän tutkimuksen tuloksista esille nousseet kehittymiskohdat entistä paremmin varhaiskasvatustoiminnassa sekä antaa tarpeellista tietoa myös muille tämän kentän kanssa tekemisissä oleville. Toivon myös, että tulokseni hyödyttävät kaikkia niitä tahoja, joille sen tuloksia tutkittavaksi tarjoan. Toivon, että jokainen palveluntuottaja pohtii oikeasti, millä tavalla se voi vaikuttaa toiminnan kehittämiseen sekä laadun parantamiseen tulevaisuudessa. Toivon myös koulujen pohtivan, millä tavalla pienten ihmisten alkutaival itsenäisen elämän opettelussa saadaan entistä turvallisemmaksi ja tasapainoisemmaksi. Voisiko yhteistyö ja sen kehittäminen olla mahdollisesti yksi tällainen väylä?

Koululaisten iltapäivätoiminta on merkittävä osa yhteiskunnallista palvelujärjestelmää ja lisäksi se on päivittäiseltä ja viikoittaiselta kestoaltaan monille pienille koululaisille koulupäivää ja -viikkoa pidempi. Ei siis ole merkityksetöntä, millaista toimintaa niiden iltapäivien aikana tarjoillaan. Koulutettu ja osaava henkilökunta, pysyvyys ja luottamus ovat tärkeitä arvoja myös perheiden näkökulmasta ja kehittymishaasteita myös tulevaisuudessa.

Tutkimukseni vastaa toivottavasti moniin kysymyksiin, mutta vielä parempaa on, jos se onnistuu herättämään edes muutaman kysymyksen lisää. Mikäli keskustelu ja asioiden kyseenalaistaminen lisääntyy, myös vastausten etsiminen muuttuu tehokkaammaksi ja

saa aikaan lisää laatuvaatimuksia palvelun käyttäjiltä. Kuten mitä tahansa palvelua, myös koululaisten iltapäivätoimintaa voidaan kehittää ainoastaan niistä syistä, jotka kumpuavat asiakkaiden tarpeista ja herättävät heissä halun saada muutoksia aikaan.

Jatkotutkimusaiheena voisin nähdä hankkeen, jolla kartoitettaisi iltapäivätoiminnassa mukana olevien lasten ja perheiden hyvinvointia pitkittäistutkimuksella. Tämän tutkimuksen esiin nostamat seikat toiminnan laajentamisesta ja lasten turvallisuudesta ovat merkittäviä ja yhteiskuntamme vaatii panostusta näiden asioiden kohdalleen saattamiseksi. Viimeaikaiset tapahtumat ovat jättäneet jälkensä yhteiskunnan rakenteisiin ja keskusteluun, joten on perusteltua väittää, että turvallisuuteen ja lasten ja nuorten hyvinvointiin ei voida koskaan panostaa liikaa. Tulevaisuudessa iltapäivätoiminta voisi olla entistä laajempaa ja kattaa suurimman osan Suomen perusopetusikäisistä lapsista ja nuorista. Se loisi turvallisuuden tunnetta meihin kaikkiin vanhempiin, jotka rakastamme lapsiamme.

LÄHDELUETTELO

A 115/2004. Valtioneuvoston asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen muuttamisesta.

Enkenberg, J. 2002. Uuden pedagogiikan perusta. Teoksessa Julkunen, M-L. (toim.) Opetus, oppiminen, vuorovaikutus. Vantaa: WSOY, 157–177.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Haapamäki, J., Kaipio, K., Keskinen, S., Uusitalo, I. & Kuoksa, M. 2000. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Haapamäki, J. 2000. Näkökulmia päivähoidon yhteisöllisyyteen ja Yhteisön merkitys päivähoidossa. Teoksessa Haapamäki, J., Kaipio, K., Keskinen, S., Uusitalo, I. & Kuoksa, M. 2000. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Tampere: Tammer-Paino Oy, 14-30.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hujala, E. & Lindberg, P. 1999. Suomalainen päivähoito – Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen tutkijoiden ja järjestöjen yhteishanke – selvitys.

Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus.

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. 13.p. Porvoo: WSOY.

Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus.

JÄLKKÄRI – Jyväskylän seudun koululaisten iltapäivätoiminta, toimintasuunnitelma lukuvuodelle 2005-2006.

Jälkkäriin toimintasuunnitelma – koulutus. 4. -- 5.5.2008. Useita henkilölähteitä käytyjen keskustelujen ja koulutuksen sisältöjen kautta.

Jälkkäritoiminta. Viitattu 31.3.2008. (sivu päivitetty 2008.)

<http://www.jkl.fi/opetus/perusopetus/jalkkari> Jyväskylän kaupungin opetustoimi.

Kaipio, K. 1999. Kasvattava yhteisö. Jyväskylä: Gummerus.

Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.) 2001. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva: PS-kustannus.

Kinnunen, S. 2005. Lapsen kehitykselliset haasteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa Salmi, P.(toim.) Yhdessä kasvattamaan. Keuruu: Otava, 15-30.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajan ammattitutkinto 2005 – näyttötutkinnon perusteet. Opetushallituksen määräys 43/011/2004 b.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2004 a. Opetushallitus. Viitattu 20.5.2008. http://www.oph.fi/ops/apip/apip_perusteet.pdf

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta. Viitattu 16.5.2008. www.apip.fi.

Kurki, L. 2001. Sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatukseen. Teoksessa Kari-la, K., Kinon, J. & Virtanen, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva: PS-kustannus, 112-135.

L 1973/36. Laki lasten päivähoidosta. www.finlex.fi.

L 1998/628, 8 a luku 48 a § - 48 f §. Perusopetuslaki. www.finlex.fi.

L 2007/417. Lastensuojelulaki. www.finlex.fi.

Liukko, S. & Perttula, S. 2006. Opinnäytetyön raportointi. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu.

Madsen, B. 1995. Socialpedagogik og samfundsforvandling. Köpenhavn: Munksgaard.

Ojala, M. 1993. Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita. Helsinki: Kirjayhtymä.

Opetushallitus. 2008. Vanhemmat tyytyväisiä koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaan. Viitattu 25.8.2008. <http://www.oph.fi/page.asp?path=1,434,86204>

Perehdyttämiskansio ohjaajien tueksi. Opetushallitus 2007. Ladattavissa Opetushallituksen www.edu.fi – verkkosivustolta.

Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Keuruu: Otava.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:72. Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Viitattu 28.3.2008. <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2008/01/ka1205848498725/passthru.pdf>.

Strandell, H. 1995. Päiväkotien lasten kohtaamispaikkana. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Varhaiskasvatus. 2008. Stakes, Varttua -verkkopalvelu. Viitattu 27.3.2008. Sivu päivitetty 9.2.2008. http://varttua.stakes.fi/FI/Sisallot/varhaiskasvatus/mita_on_vaka.htm.

Stakes. 2008. www.stakes.fi. Etusivu, lapsuus ja perhe, varttua -verkkopalvelu, sisällöt, kasvatuskumppanuus ja varhaiskasvatus.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes, Oppaita 56. Sähköinen opas luettavissa: <http://varttua.stakes.fi/NR/ronlyres/DD04983E-D154-4FE4-90A1-E2690175BE26/0/vasu.pdf>.)

Wikström, G. & Salminen, P. 2005. Hyvä kasvatus on yhteiskunnan rakentamisen kulmakivi. Teoksessa Salminen, P. (toim.) Yhdessä kasvattamaan. Keuruu: Otava, 8-9.

Liite 1. Yhteistyösopimus

OPINNÄYTETYÖN YHTEISTYÖSOPIMUS / LUPA-ANOMUS

Olen Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opiskelija.

Pyydän lupaa toteuttaa opinnäytetyötäni yhteisössänne.

Opinnäytetyön aihe/nimi

Koululaisten iltapäivätoiminnan laadullinen tutkimus perheille suunnatuin teemahaastatteluin.

Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Tutkia koululaisten iltapäivätoiminnan laatua ja sen kasvatuksellista merkitystä perheille.

Opinnäytetyön arvioitu valmistumisajankohta

Syys-lokakuu 2008

Opinnäytetyön tekijät sitoutuvat

Perheitä haastattelemalla ja aineistoa keräämällä suorittamaan tutkimuksen, joka korostaa iltapäivätoiminnan varhaiskasvatuksen merkitystä perheiden näkökulmasta, sekä iltapäivätoiminnan sosiaalipedagogista vaikutusta.

Opinnäytetyön suunnitelma on hyväksytty

19.2.2008

Ohjaavat opettajat

Hintikka Timo ja Jussila Aino

Opinnäytetyön yhteistyötaho

☐ Hyväksyn opinnäytetyön tekemisen yhteisössämme ja sitoudumme

(esim. ohjaamaan opinnäytetyön tekijää, avustamaan materiaalikuluissa)

Opinnäytetyön tekijät veloitetaan (esim. raporttoimaan yhteistyötaholle)

☐ En hyväksy opinnäytetyön tekemistä yhteisössämme, miksi

Tarvitaanko muita lupa-anomuksia

☐ ei

☐ kyllä, mitä

Paikka ja aika

Yhteistyötaho

Ohjaava opettaja

Paikka ja aika

Opinnäytetyön tekijä

Opinnäytetyön tekijä

Yhteystiedot

Liite 2. Teemahaastattelurunko

1. Taustatiedot

- Lapsen / lasten ikä / iät?
- Perheen lapsi / lapset, jotka ovat olleet mukana iltapäivätoiminnassa. Kauanko he ovat olleet mukana (lukuvuotta), milloin?
- Ovatko lapset olleet mukana joka päivä vai satunnaisesti?
- Mistä syistä iltapäivätoimintapaikkaa on käytetty? (vanhempien työn / opiskelun vuoksi vai muista syistä, mistä?)

2. Palvelun tarve

- Millä tavalla iltapäivätoiminta on ollut perheille tarpeellista → miksi toimintaan on hakeuduttu?
- Miten tarjonta on vastannut kysyntää → onko paikan saanut riittävän nopeasti?
- Miten arvioit palvelun hintaa suhteessa palvelun laatuun?

3. Toiminnan merkityksen kartoitus

- Onko iltapäivätoiminta mielestänne tärkeää? Miksi? Miksi ei?
- Näettekö toiminnan kasvatuksellisenä vai hoidollisena?
- Miten toiminnan pääpaino jakautuu: lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen vai lapsen hoitaminen (miten erottelette nämä asiat?)
- Miten lapsenne suhtautui/ suhtautuu iltapäivätoimintaan
- Mukana olemiseen
- Osallistumiseen
- Miten lapsi kuvaili/ kuvailee iltapäivätoimintaa osana arkipäiväänsä?
- Mikä erityisesti oli/ on lapsenne mielestä parasta/ huonointa Jälkkärissä? Entä omasta mielestänne?
- Miten haluaisitte emt. kohtaa kehittää?

4. Vaihtoehtoiset toimintamuodot

- Mitä muita vaihtoehtoja perheellenne oli tarjolla lapsen koulupäivän jälkeisiin iltapäiviin? (Jos muita vaihtoehtoja oli, miksi valitsitte iltapäivätoiminnan?)
- Miten kuvailisitte iltapäivätoiminnasta saamaanne hyötyä lapsen kasvun ja kehityksen/ turvallisuuden kannalta?

- Miten yhteistyö Jälkkäriohjaajien/ koulun/ muiden tahojen kanssa on mielestänne toiminut?

5. Miten iltapäivätoimintaa voidaan mielestänne kehittää?

- Laadun parantaminen, ohjaajien määrä ja koulutus, palvelun saatavuus? Millä muulla tavalla?
- Miten parantaisitte toimintaa? Mitä poistaisitte siitä? Lisäisitte?
- Miten yhteistyötä eri tahojen kanssa voisi mielestänne kehittää?

6. Millaisena näette iltapäivätoiminnan merkityksen yhteiskunnassa

- Syrjäytymisen ehkäisemisessä (sosiaalipedagogisesta näkökulmasta)
- Lasten turvallisuuden kannalta
- Tasapainoisen kehityksen tukemisessa
- Kasvatuksellisesta näkökulmasta

7. Muita mieleen nousseita asioita

Liite 3. Perheille suunnattu tutkimuskutsu

KUTSU TUTKIMUKSEEN

Olen 32-vuotias Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija. Teen opinnäytetyötäni koululaisten iltapäivätoiminnasta ja etsin tutkimustani varten perheitä, joiden lapsi/ lapset ovat mukana iltapäivätoiminnassa.

Tutkimukseni on ajankohtainen ja pyrkii kartoittamaan iltapäivätoiminnan varhaiskasvatuksellista sekä sosiaalipedagogista merkitystä asiakasperheille. Tutkimukseni tarkoitus on selvittää, miten iltapäivätoiminta tukee perheiden kasvatustehtävää sekä kuinka sitä voidaan jatkossa kehittää. Tärkeitä aiheita ovat palvelun tarve ja merkitys sekä paikallisesti että yhteiskunnallisesti.

Tutkimus on laadullinen ja se toteutetaan asiakasperheitä haastatteleamalla. Haastattelu kestää puolesta tunnista tuntiin ja jokainen tutkimukseen osallistuva asiakasperhe on tärkeä. Yksittäisen vastaajan tiedot eivät missään tutkimuksen vaiheessa tule ilmi tutkimuksen tuloksesta ja asiakkaalla on oikeus sanoutua irti tutkimuksesta missä vaiheessa tahansa ilman erityistä syytä. Tutkimus valmistuu syksyllä 2008. Tutkimuksessa ovat mukana Jyväskylän alueen iltapäivätoimintaa tarjoavat palveluntuottajat.

Haluatko olla mukana vaikuttamassa ja vastaamassa?

Mukaan tutkimukseen voit ilmoittautua palauttamalla tämän lomakkeen yhteystiedoilla varustettuna oman Jälkkäripisteesi ohjaajille. Otan tutkimukseen satunnaisesti valittuihin asiakasperheisiin yhteyttä puhelimitse ja sovin haastattelusta, joka voidaan tehdä Jälkkärin tiloissa tai vastaajan kotona (tai muissa, erikseen sovituissa tiloissa) huhtitoukokuun aikana. Tutkimuksen tulokset ovat arvokkaita ja ne toimitetaan tiedoksi iltapäivätoiminnan yhteistyötahoille.

Kiitos tutkimukseen osallistumisesta! Annan mielelläni lisätietoja tutkimuksesta.

Taina Jauhiainen
Kukkumäentie 20 E 33
40620 Jyväskylä
p. 045 6301019
taina.jauhiainen.sso@jamk.fi

Palauta omaan Jälkkäripisteeseen 28.3.2008 mennessä

Osallistun iltapäivätoiminnan tutkimukseen ☐

Lapseni Jälkkäripiste _____

Allekirjoitus _____
Nimen selvennys _____
Puhelinnumero _____